

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Adoratione Eucharistiæ

Boileau, Jacques

Viennæ, 1743

Liber Primus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-49201](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-49201)

DE
**ADORATIONE
 EUCHARISTIÆ.
 LIBER PRIMUS.
 CAPUT I.**

*Explicata significatione adorationis,
 quæstio seu status controversiæ in-
 ter Catholicos & Protestantos de
 adoratione Eucharistiæ subjicitur,
 & instituti operis ratio redditur.*

Um Ecclesia Catholica fide-
 les omnes sanctissimæ Eu-
 charistiæ adorationem do-
 ceat, eisdem supremum cultum soli
 Deo debitum præcipere non dubi-
 tan-

tandum est, nulli creaturæ sine crimine deferendum. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* (a) Sed homines Protestantes non solum opus, verum etiam nobiscum fateri necesse est, divinum hunc cultum & adorationem, quam lege, a qua nullus eximitur, omnibus Christianis impositam hoc opere tuendam recipimus, non spectare substantiam panis aut vini, neque species aut accidentia, quæ in oculos incurrunt, sed ipsum Christum Dominum: cujus animam, corpus & divinitatem in sanctissimo Sacramento revera præsentem existere credimus. Verum enimvero cum Protestantes Christum Dominum verum esse Deum non diffiteantur, Deumque solitarium cultu summo & adoratione dignum esse libenter recognoscant: satis esse videretur assumere argumenta, ex quibus in Eucharistia existere intelligitur, ad comprobendam adorationem, & eosdem erroris intolerabilis & absurdi crimine convincendos. Sed ejusmodi consecu-

(a) *Deuter. c. 6. v. 13. Matth. 4. v. 10.*

EUHARISTIÆ. LIBER I. 3

secutio adorationis Christi ex præsentia necessario & naturaliter assumpta, quæ sensus communis aciem omnium hominum faciliter perstringit, Lutheranorum & Calvinianorum cerebrum penetrare nondum potuit. Notum enim est apud omnes & per-vulgatum, Lutheranos statuere Domini JESU corpus in Eucharistiæ pane realiter esse, postposita adoratione: ipsos vero Calviniani dogmatis defensores ejusmodi persuasionem, dummodo cultus & adorationis express consistat, nullo fœtore veneni inquinatam existimare, nec justam reputare causam scindendæ unitatis cum Lutheranis, uti docet Joannes Dallæus Apologiæ pro Ecclesiis reformatis cap. 7.

Cum igitur ad hanc materiam tractandam animum appulerim, consilium meum non fuit præsentiam realem constituere ad comprobandam adorationem, quamvis ex ea ratiocinatione ad normam accurate directam manifeste consecutanea videatur: sed

4 DE ADORATIONE

ex antiquis Ecclesiæ veteris monumentis diligenter hunc cultum conquirere, & ab memoria hominum propter vetustatem remotum, ex sacerarum Literarum traditione & historia repetere. Sed antequam in hanc causam ingrediar, subjicere necesse est, adorationem, non tam exteriorem, quam interiorem animi ac cordis humani actionem esse. Quicquid enim in adoratione ac cultu extrinsecum est & rituale, arbitrarium fuisse videtur, & ad libitum hominum prudentium, variis sæculis varios mores postulantes, vicissitudini ac mutationi obnoxium.

Hanc adorationem ritualement & extrinsecus perfectam jam non inquiremus, sed interiorem ac spiritualem, ad quam integrum quæstionis ac controversiæ nostræ caput devolvitur, quæ in cultu ac veneratione summi rerum omnium Domini ac Creatoris consistit, & in obsequio sincero, atque animi propensione ac conversione ad perficienda mandata ejus sicut

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. 5

cut in cælo & in terra, Igitur ad stabiliendam & tuendam hanc veritatem, seu adorationem Eucharistiæ, hoc opusculum bipartito dividam. Primo libro argumenta complectar, ex quibus adorationem colligere ac concludere necesse est: secundo vero objectiones hominum Protestantium, quibus argumenta nostra conantur frangere, diluam. Et ne mea agendi ratio Calvinistis suspecta aut nimis infensa videatur, nullum argumentum proponam, quod ad præsentiam corporis Christi directe statuendam conducibile sit, nullamque objectionem diluam, quæ ad eandem diruendam primo subsultu inserviat, & quasi secundo in adorationem resiliat: adeoque cum plerique Orthodoxi naturali consecutione ex præsentia corporis Christi, ejus adorationem confestim esse peragendam concludant; econtra ex adorationis dogmate firmissime constituto præsentiam realem necessaria conclusione colligendam relinquam.

CAPUT II.

Veteres primi sæculi Christianos adorasse Eucharistiam, assumpto ex genuinis S. Ignatii Epistolis testimonio, ostenditur.

Magna paucitas Scriptorum Ecclesiasticorum, qui hoc sæculo Scholam Christi suis lucubrationibus illustrarunt, testimonia veritatis multitudine innumerabilia proferre vetat; verumtamen non desunt omni exceptione majora. Enimvero nemini homini sincere erudito dubium subolere potest, quin veræ ac genuinæ S. Ignatii, Episcopi Antiochenis, Martyris, Epistolæ ad hanc ætatem pervenerint, cura & industria Isaaci Vossii diversæ partis Scriptoris doctissimi, cujus obstetricante manu ex Bibliotheca Magni Ducis Florentiæ eductæ sunt anno Christi MDCXLVI. Cum præsertim earum jus naturalitium intelligere facile sit ex argumentis a doctissimo Francisco Turriano Jesuita primulum exclusis

clusis ovo, & a Protestantibus Scripto-
ribus, eodem scilicet Isaaco Vossio, &
Joanne *Pearson* Presbytero Anglicano,
efformatis in Vindiciis Epistolarum
S. Ignatii, typis impressis concinne &
eleganter Cantabrigiæ anno MDCLXII.

I. At vero ex Epistola 1. ad Smyr-
næos hæc verba perspecta habemus,
quæ singulari testificatione adoratio-
nem Eucharistiæ significant, continuo
sermone post ea, quæ verum Christi
corpus in hoc Sacramento præsens
esse, & revera consistere attestantur,
apud Theodoretum, Cyri Episcopum,
(a) relata, & eidem Ignatio nemine
reluctante adscripta. Εὐχαριστίας ἢ προσ-
συχῆς ἀπέχον), Δὲ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν εὐχα-
ριστίαν σὰρκα εἶναι τῆσδε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθούσαν, ἢ τῆς χρηστότητι
ὁ Πατὴρ ἤγειρεν, οἱ οὐκ ἀπιλέγοντες τῆ δωρεᾷ τοῦ
Θεοῦ, συζητουῦντες ἀποθνήσκουσι σωέφερον δὲ αὐ-
τοῖς ἀγαπᾶν, ἵνα καὶ ἀναστῶσιν. *Ab Eucharis-
tia & oratione recedunt propter non confi-
teri Eucharistiam carnem esse Salvatoris no-
stri JESU Christi pro peccatis nostris pas-
sam, quam benignitate Pater resuscitavit.*

A 4

Con-

(a) *Dial. Impatibilis, pag. 154.*

Contradicentes ergo huic dono Dei, perscrutantes moriuntur: conferens autem esset ipsis diligere, ut resurgant.

II. Ait S. Ignatius eis conferens esse, hoc est, conducibile, opportunum & accommodatum, hoc donum diligere. σωέφρων δὲ αὐτοῖς ἀγαπᾶν. At vero ipsemet nos docet, nihil nos diligere debere præter solum Deum, Epistola ad Ephesios: ὅτι κατ' ἄλλον βίον ἔδεν ἀγαπᾶτε, εἰ μὴ μόνον τὸν Θεόν. Quoniam secundum aliam vitam nihil diligitis, nisi solum Deum. Adeoque cum nequam dubitaverit, Eucharistiam esse carnem Salvatoris nostri JESU Christi Dei, adorandam eam esse sibi persuaserit necesse est.

III. Ex subjectis verbis S. Ignatii consequentiam naturaliter illatam invictissime confirmat S. Clemens Alexandrinus libro VII. Stromatῶν, pag. 504. quo de cultu & adoratione Deo debita, ab amore & charitate omni discrimine remoto, mentionem facit: θεοσέβεια πόσις τοῦ Θεοῦ, ἢ συνεχὴς ὑπὸ μέλῳ τῆ ψυχῆς τοῦ γνωστικῶ, ἢ πρὸς τὸ θεῖον αὐτῆ κ' τὴν ἀ-

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. 9

Ἀγάπην ἀγαπῶ ἀσχολία. Dei ergo cultus est continua animæ cura ei, qui est præditus cognitione, & ejus perpetua cum Deo occupatio per charitatem, quæ numquam intermittitur. Quemadmodum S. Augustinus Epistola xxix, Pietas cultus Dei est, & unde colitur, nisi amando? Et Enchiridii cap. 2. & 3. Desideras breviter aperiri, atque in sermonem brevem colligi quonam modo colendus sit Deus. Respondeo, fide, spe, & charitate colendum. Et in Psalmum lxxvii. Hoc colitur, quod diligitur. Libro de Trinitate cap. 14. Quis est cultus Dei, nisi amor ejus? Libro X. de Civitate Dei cap. 4. Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantum Deo debita servitus. Sermone 2. inter Homil. 50. Hoc enim colitur quod diligitur. Unde quia Deus rebus omnibus major est, plus omnibus diligendus est ut colatur. Itaque cum S. Ignatius dicat utile seu conferens esse Smyrnæis donum Eucharistiæ diligere & amare: non solum opus, verum etiam necesse est, cultum seu adorationem ejus utilem, conferentem, hoc est, opportunam, accommodatam, adeoque piam

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. II

vinistarum doctissimi, quæ hujus opusculi libro II. enucleabimus. Enimvero cum hac priori parte animo decreverim argumenta invictissima concludere, nulli oblocutioni aut infirmationi obnoxia; alienum esse ab institutis meis existimavi, ullum in medium adducere Patrem, aut Scriptorem Ecclesiasticum, quin veritati, quam tuendam in hoc opere recepi, conceptis verbis propitium, aut saltem adeo accommodatum, ut nullum ex eo patrocinium adversariorum sententiæ quæri aut comparari possit.

II. Primus igitur locus exscribitur ex Homilia XIII. & ultima Origenis in caput XXV. Exodi, quam Erasmus, Sixtus Senensis, Possevinus, Rivetus, Scultetus, atque omnes Critici Protestantium & Catholicarum partium doctissimi, Origeni non abjudicant, nec in suspicione ponunt. Porro sic fatur pag. 3. editionis Basileensis Frobenii anno MDLVII. *Volo vos admonere religionis vestræ exemplis: nostis qui divinis mysteriis interesse consuestis,*
quo

quo modo cum suscipitis corpus Domini, cum omni cautela & veneratione servatis, ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos creditis, & recte creditis, siquid inde per negligentiam decidat. Quod si circa corpus ejus conservandum tanta utimini cautela, & merito utimini; quomodo putatis minoris esse piaculi, verbum Dei neglexisse, quam corpus ejus?

III. Non dubito quin ex autographo Græco, si nobis suppeteret, legendum esset *adoratione pro veneratione*: nec Protestantes ejusmodi conjecturæ abnuere possunt; quippe cum cultus soli Deo debitus, ipsa sit adoratio; & veneratio corpori Divinitati intime conjuncto, non nisi vocabulo *adorationis* possit significari. Præterea cum ex cautela adhiberi a Sacerdotibus solita, ne particulæ Eucharistiæ inter sacrorum mysteriorum solennia decidant, aut conculcentur, argumentum novitatis cultus & adorationis obestare passim non pertimescant Scriptores Protestantes: ex antiquitate ejusdem

dem

dem cautelæ & curæ, quam abundanter testificatur Origenes ætate sua adhibitam fuisse, colligere, ac jure merito vindicare possumus argumentum antiquitatis cultus & adorationis Eucharistiæ, eo tempore a fidelibus usu communi & consuetudine receptæ.

IV. Hanc veritatem non leviter confirmat comparatio Eucharistiæ hic instituta cum verbo divino: quippe cum infinitis locis sancta & adoranda Scripturarum verba a Conciliis nuncupentur, & ab ipso Augustino Homilia 26. ex 50.

V. Secundus locus Origenis assumitur ex Homilia v. in diversos Novi Testamenti locos, quam Erasmus suspectam non habet; cum etiam ex iis Homiliis Viri docti, præter secundam, octavam, nonam, & decimam, nullam in falsi suspicione ponant. Porro hic locus sic se habet Tom. II. pag. 518. ejusdem editionis. *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane & poculo fruëris, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini;*

ni; tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur: & tu ergo humilians te ipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum; ubi enim indigne ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti. Quis vero dubitet Centurionem hac occasione data Christum adorasse? Cum igitur accepta Eucharistia idem prospere ac feliciter nobis accidat, Christusque revera sub tectum nostrum intret; dubitandi locus non relinquitur, quin ex mente Origenis, Centurionem imitatione consequi teneamur: adeoque Christum Dominum in sanctissimo Sacramento adorationis summæ cultu prosequi debeamus. Verum enimvero cum ex libro I. Origenis contra Celsum pag. 10. intelligamus, ipsum existimasse nihil præter Deum esse adoratione dignum: jure merito concludimus, Deum verum in Eucharistia percipi non dubitasse.

At vero mala fide objectaret nobis Calvinianæ partis defensor, aut Rodolphi Hospiniani sectator lib. V. Hist. Sa-

Sacram. cap. 8. eodem modo secundum Origenem, Dominum intrare sub tectum nostrum per Sacramentum Eucharistiæ, quo per Antistites Deo acceptabiles; probaretque perperam his loci citati anterioribus verbis: *Intrat & nunc Dominus sub tectum credentium duplici figura vel more.* Nunc enim, quando sancti & Deo acceptabiles Ecclesiarum Antistites sub tectum tuum intrant, tunc ibidem per eos Dominus ingreditur, & tu sic existimes tanquam Dominum suscipiens. Et aliud, quando sanctum cibum, &c. Quippe cum conceptis verbis dicat, *duplici figura vel more* ejusmodi Domini ingressum sub tectum nostrum contingere, hoc est, diverso modo: uno scilicet per Antistites quos sic existimes, tanquam Dominum suscipiens, & alio, quando sanctum cibum accipis: non dicit, & tu sic existimes tanquam corpus Domini suscipiens; sed, *manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur.*

Interim vero ad rationes Origenis adjungere non pertimescam Eusebium

Cæsa-

Cæsariensem, qui obiit anno Christi CCCXL. & libro IV. Vitæ Imperatoris Constantini Magni, non abnuente Isaaco Casaubono Exercitatione XVI. contra Baronium cap. 57. comitia Christianorum ad percipiendam Eucharistiam, seu synaxes, κατ' ἐξοχῶν adorationem vocat, ἵπὶ τῶν λατρείαν τῆς Θεοῦ παρῆναι, ad adorationem Dei convenire, pro ad synaxim. Et libro I. de Demonstratione Evangelica, cap. 16. dicitur ἀναίματος καὶ καθαρῆς λατρείας, incruenta & pura adoratio. Quis vero sibi persuadeat, ejusmodi comitiis ad Eucharistiæ celebrationem apud veteres Christianos religiose institutis, hoc nomen λατρείας, seu adorationis & divini cultus per eminentiam datum atque impositum fuisse, nisi propter adorationem in his vero Christi corpori reddi & rependi adsuetam? Hanc enim explicationem ex continua hujus operis serie, ac præsertim ex S. Chrysostrami, & S. Cyrilli Alexandrini locis infra discutiendis clarius faciliusque intelligemus, qui eodem modo ac ratione dicendi usi sunt.

CAPUT IV.

*Comprobatur adoratio Eucharistiæ
argumento ex S. Cyrillo Hierosoly-
mitano assumpto, qui obiit die XVIII.
Martii, anno Christi CCCLXXXVI.*

Singulari divinæ providentiæ confi-
lio S. Cyrillus præ cæteris Patri-
bus, Hierosolymis Eucharistiæ adora-
tionem clare ac dilucide explicuit:
ubi primulum institutam fuisse a Chri-
sto Domino, ex Evangelicis Scripto-
ribus intelligimus. Ibi enim creatus
successor S. Maximi, S. Athanasii de-
fensoris fortissimi, nondum ætate pro-
vecta, ut observat S. Hieronymus, ca-
techeses ad Neophytos composuit; ut
non solum Eucharistiæ mysterium ex-
plicaret, verumetiam eos ejusdem per-
cipiendæ modum atque integram ra-
tionem doceret. Quis vero ex occa-
sione ejusmodi feliciter data, paulu-
lum antiquitati adsuetus, non perspi-
ciat faciliter, virum erudiendis Neo-
phytis præfectum, omnibus sermonis

B

am-

ambagibus relictis, ac postpositis involucris, esse locutum. Itaque sic fatur Homilia v. mystagogica pagg. 244. & 245. editionis Græco-Latinæ Paris. Claudii Morelli, anno MDCXXXI. cum versione Latina Joannis Grodecii, Decani Golgomiensis, viri doctissimi, Cardinalis Stanislai Hosii Episcopi Warmiensis contubernalis.

Προσίων οὐ μὴ τεταμμένοις τοῖς τῶν χειρῶν καρποῖς προσέρχου, μηδὲ δισημημένοις τοῖς δακτύλοις: ἀλλὰ τῷ ἀριστερῷ θρόνον ποιήσας τῇ δεξιᾷ, ὡς μελλήσῃ βασιλέα ὑποδέχεσθαι καὶ κοιλάνας τὴν παλάμῳ, δέχου τὸ σῶμα τῆς Χριστοῦ, ὀπιλέγων τὸ ἄμυ. μετ' ἀσφαλείας οὐκ ἀγιάσας τοὺς ὀφθαλμοὺς τῇ ἐπαφῇ τῆς ἀγίας σώματος, μεταλάμβανε, προσέχων μὴ ὄραπολέσης τι ἐκ τούτου αὐτῶ. ὅπερ γὰρ εἰ ἀπολέσης, τούτω ὡς ἀπὸ οἰκείῃς δηλονότι ἐζημιώσης μέλους. εἶπε γὰρ μοι, εἴ τίς σοι ἔδωκε ψήγματα χρυσίῳ, ὅκ' ἂν μετὰ πίσεως ἀσφαλείας ἐκέρχῃς, φυλαττόμενος μὴ τι αὐτῶν ὄραπολέσης καὶ ζημίαν ὑποσῆς; οὐ πολλῶ οὐκ μάλλον ἀσφαλέστερον τῆς χρυσίῳ καὶ λίθων τιμίῳν τιμιότερον διασκοπήσεις ὑπὲρ τῆς μὴ ψίχαν σοι ἐκπεσεῖν; εἶτα μετὰ τὸ κοινωνῆσά σε τῆς σώματ' Χριστοῦ, προσέρχου καὶ τῷ ποτηρίῳ τῆς αἵματος, μὴ ἀνατείνων τὰς χεῖρας, ἀλλὰ κύπτων καὶ τρόπῳ προσκυνώσεως καὶ σεβάσματος λέγων τὸ, ἄμυ. ἀγιάξῃς καὶ τὸ αἷμα μεταλαμβάνων Χριστοῦ. *Accedens au-*

tem

tem ad communionem, non expansis manuum volis accede, neque cum disjunctis digitis; sed sinistram veluti sedem quamdam subjicias dextræ, quæ tantum Regem susceptura est: & concava manu suscipe corpus Christi, dicens, Amen. Sanctificatis ergo diligenter oculis tam sancti corporis contactu, communica. Cave autem ne quid sinde excidat tibi: quod enim amittas, hoc iamquam ex proprio membro amiseris. Nam & quis tibi ramenta aurea daret, nonne cum magna diligentia illa teneres, cavens ne quid ex illis periret, damnumque sustineres? Et non multo magis & diligentius de hoc quod auro gemmisque pretiosius est, ne mica aliqua ex illo cadat, providebis? Tum vero post communionem corporis Christi accede ad calicem sanguinis illius, non extendens manus, sed pronus in modum ADORATIONIS ET VENERATIONIS, dicens, Amen. Sanctificeris eo sanguine quem assumis.

I. Ex his perspectum habemus integre ritum antiquum communionis corporis & sanguinis Christi; variasque vicissitudines, quibus extrinsecus obnoxius fuit, intelligimus: ex qui-

bus duo sese potissimum offerunt, quæ nobis maxime Eucharistiæ adorationem indigitant. 1. Cura seu cautela particularum Eucharistiæ manu susceptæ. 2. Forma externa adorationis, quæ veluti τεκμήριον erat interni cultus Deo exhibiti. Ἀλλὰ κύριον καὶ τρόπον προσκυώσεως καὶ σεβάσματος. *Sed pronus in modum adorationis & venerationis.* Supervacaneum esset dicere hanc vocem venerationis reddi debere voci Græcæ προσκυώσεως. Constat enim S. Cyrillum adorationem & venerationem ibi non promiscue accepisse; sed accurate adorationem veneratione explicuisse & amplificasse, καὶ τρόπον προσκυώσεως καὶ σεβάσματος. Insuper ad Eucharistiam solummodo ejusmodi veneratio & adoratio referri possunt, sive Christum velo specierum obducto occultum. Nam ex contextu S. Cyrilli intelligere facile est, hanc adorationem & venerationem ad id esse deputatam ac directam, ad quod accedendi normam præscribit eo loci. Cum ergo ad calicem sanguinis sacri conceptis verbis accedendum esse præscri-

scribat, *προσέχξ καὶ ποτηρίῳ τῆς ἀμαρτίας, μὴ ἀνατείνων τὰς χεῖρας.* *Accede ad calicem, non extendens manus*: hic locus recte assumitur ad concludendum, S. Cyrillum ibi adorationem calicis, seu potius sanguinis in calice contenti præscripsisse. Addam præterea, eam adorationem spectare rem, ad quam tantam curationem habendam esse docet Cyrillus, ne particulæ decidant & conculcentur, quas cum ramentis auri comparat, *ψιγμὰτα χρυσοῦς*: quæ quidem ad solam Eucharistiam pertinent.

III. Edmundus Albertinus, superstitionis Calvinianæ in templo Charentonio Minister, hujus effugii auctor, quo voci Græcæ *προσκύνησις*, vox Latina *veneratio* redditur; alterum invenit non minus suo errori propitium, & neutiquam silentio prætermittendum. Quippe defendit hanc multis interpolationibus laborare Homiliam, probatque satis, ut videtur, nervose Codice MS. Græco Autoris anonymi, Bibliothecæ Regis Christianissimi, sub titulo *περὶ τῶν μυστηρίων* in

quo quidem multa ex hac Homilia referuntur, sed magis contracta ac compendiarum, quam in vulgatis S. Cyrilli editionibus; ex quibus colligit amplificationes ejusmodi esse adscititias, certaque corruptionis & additionis notas. Sed cum ejusmodi effugia ingenio fabricaretur Albertinus, ut vires adversariorum avertereret præsentiam veri ac proprii corporis Christi in Eucharistia urgentium; cultum & adorationem minime spectabat in hoc Codice MS. conceptis verbis expressam. Nam hæc verba in eo occurrunt, *ἀλλὰ πρόπῳ προσκυμῆσεως λέγων τὸ Ἀμὲν*. Adeoque intelligimus quam futiles & supervacanei fuerint in hoc negotio Albertini conatus; quippe cum ex certa & recepta adoratione corporis Christi in Sacramento Eucharistiæ, ejusdem vera & realis præsentia necessario consequatur.

III. Sed dato, non concessio, eo loci vocem *προσκυμῆσις* significare *venerationem*, ut aliquando ita contingere revera fatentur Grammatici; altera vox

σεβὰ-

σεβάσματος, cui redditur vox *venerationis*, expuncta particula *καί*, vel per hanc *perinde*, ut nonnumquam fieri solet, expressa, significare posset *numinis*: adeoque sensus S. Cyrilli esset, *in modum adorationis perinde ac numinis*. Ex quo perspectam haberemus ab hoc Patre vindicatam adorationem Deo, seu numini in Eucharistia præsentis. Quis enim tantisper Linguae Græcæ Autoribus adsuetus, nescit hanc vocem *σεβάσματα* apud Scriptores Ecclesiasticos & prophanos sæpe sæpius significare *numina*, quemadmodum *σεβάς*, & *σεβάσµα*, *cultum divinum & adorationem*? Uti patet ex libro III. Epist. 364. Isidori Pelusiotæ, τοῖς ἱερίοις τὸ σεβάς φυλάττειν, & observavit doctissimus electa Protestantium Grammaticus, Casparus Suicerus in Thesauro Ecclesiastico Patrum Græcorum. Quamobrem semper necesse erit recognoscere *venerationem* per vocem *προσκυνήσις* a S. Cyrillo significatam, ipsam esse adorationem: quippe cum inter *Deum venerari & adorare* nihil differat.

IV. Denique valde probabile est, S. Cyrillum adjunxisse hanc vocem *σεβάσματος* ad vocem *προσκυνήσεως*, ut eam facilius explicaret, & intelligeremus Eucharistiam instar Dei esse vera adoratione colendam. Enimvero licet apud Scriptores Ecclesiasticos verbum *προσκυνεῖν* semper *adorare* significet, duplex genus adorationis apud Græcos receptum fuisse fateri necesse est: unum scilicet creaturis exhibitum, quod officiosum appellamus: alterum soli Deo debitum, vel rebus cum Deo intime conjunctis, veluti carni & sanguini Christi; quod religiosum nuncupamus. Utriusque exempla proferre non erit tædiosum. Verbi gratia, Regum II. cap. 18. v. 21. καὶ προσεκύνησε Χριστὶ τῷ Ἰωάβ, ἔ ἐξῆλθε, *Et adoravit Christus Joab, & abiit.* Libro III. cap. 1. v. 53. καὶ προσεκύνησε τῷ βασιλεῖ Σαλωμών, *Et adoravit regem Salomonem.* Apud Isidorum Pelusiotam lib. IV. Epist. 27. τὸν τῆς Χριστοῦ προσκυνεῖν μόνον χλωδάσσει πέφον, *adorandum Christi sepulcrum cachinnis excipiunt.* In Concilio Florentino sect. IV. cap. 4.

ἢ ἕτεροι πολλοὶ προσκυύησαν τὸν πατριάρχην,
Et alii multi Patriarcham adoraverunt.
 Quis enim non intelligat ejusmodi
 adorationum species neutiquam spe-
 ctare Deum, & ab ea quæ soli Deo re-
 penditur, magnam dissimilitudinem
 habere? Quamobrem Anastasius An-
 tiochenus, Sinaitæ in Antiocheno Epi-
 scopatu successor, circa annum Christi
 DXCIX. de hujus verbi προσκυνεῖν signi-
 ficatione ait in Epistola ad scholasti-
 cos quosdam: καὶ μηδεὶς προσκοπέτω τῇ τῆς
 προσκυνήσεως σημασίᾳ· προσκυνῶμεν γὰρ ἢ ἀνθρώ-
 ποις, ἢ ἀγγέλοις, ἢ ἁγίοις, ἢ μὲν λατρεύομεν
 αὐτοῖς· κύριον γὰρ, φησὶ Μωσῆς, τὸν Θεὸν προσκυ-
 νήσεις, ἢ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. *Nemo offen-*
datur significatione vocis προσκύνησις, ado-
ratio: adoramus enim etiam homines, ἢ
Angelos, ἢ Sanctos; illis vero non servi-
mus. Dominum enim tuum, inquit Moy-
ses, adorabis, ἢ illi soli servies.

Verumtamen Scriptores Canonici
 Novi Testamenti hoc verbo προσκυνεῖν
 ad significandam adorationem soli Deo
 aut Christo debitam semper usi sunt.
 Matthæi cap. 2, v. 2. de Magis, προσκύντες

προσκυύησαν αὐτῷ, *Et procidentes adoraverunt eum.* cap. 8. v. 2. καὶ ἰδοῦ, λεπρῶν ἔλθῶν προσκύνῃ αὐτῷ, *Et ecce leprosus veniens adorabat eum.* cap. 15. v. 25. de Chananæa, ἡ δὲ ἔλθοῦσα προσκύνῃ αὐτῷ, *Ecce veniens adorabat eum.* ibidem cap. 20. v. 20. mater filiorum Zebedæi vocatur προσκυνῶσα, *adorans.* tum cap. 28. v. 9. mulieres quibus post resurrectionem Christus apparuit, ἐκράτησαν αὐτῷ τοὺς πόδας, ἔπροσκυνησαν αὐτῷ, *tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* & v. 17. Discipuli, ἰδόντες αὐτὸν προσκύνησαν αὐτῷ, *videntes adoraverunt eum.* Marci cap. 5. v. 6. ἰδὼν ἢ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, ἔπροσκυύησεν αὐτῷ, *videns Jesum a longe, accurrit, & adoravit eum.* Lucæ cap. 4. v. 8. Jesus dixit diabolo, προσκυύησεις κύριον τὸν Θεὸν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Joannis cap. 4. v. 23. καὶ γὰρ ὁ πατήρ τοῖς πιστεύουσιν ζητεῖ τοὺς προσκυύοντας αὐτὸν, *Etenim Pater tales querit adorantes eum.* S. Paulus I. Corinth. cap. 14. v. 25. καὶ ἔτω περὶ τῶν ὀπί προσώπου προσκυνῶσι τῷ Θεῷ, *Et ita cadens in faciem adorabit Deum.* Hebr. cap.

cap. 1. v. 6. ἡ προσκυνήσασαν αὐτῷ πάντες
 ἄγγελοι θεῶν, *Et adorent eum omnes Angeli
 Dei.* & cap. 2. v. 21. mentione facta
 Jacobi extremum trahentis spiritum,
 hæc verba refert ex Genesis cap. 49.
 juxta versionem 70. ἡ προσκύνησεν ὅτι
 τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ, *Et adoravit eum in
 summitate virgæ ejus.*

Hanc dicendi formulam adopta-
 runt sancti Patres, eoque verbo sæ-
 pissime usi sunt ad significandam soli
 Deo debitam adorationem. Infinita
 exempla continuo sermone hujusce
 lucubrationis non deerunt; quædam
 vero referre jam satis erit, ut animo
 cœptum consilium perficiam. S. Ju-
 stinus Martyr, Apolog. II. pag. 64. ait:
 ὅθεν θεὸν μὲν μόνον προσκυνῶμεν, *Proinde Deum
 solum adoramus.* S. Clemens Alexandr.
 lib. III. Stromatῶν, pag. 323. lit. A. hæc
 habet: θεὸς σεμνὸς ἡ προσκυνητὸς, *Deus ve-
 nerandus & adorandus.* S. Athanasius
 hoc verbum cultum soli Deo debitum
 significare abundanter docet Oratione
 III. contra Arianos tomo I. pag. 394.
 κτίσμα κτίσμα ἔ προσκυνῶ, ἀλλὰ δούλω-
 σότης

πούτω, ἢ κτίσμα Θεόν. *Creatura creaturam
 non adorat, sed servus Dominum, & crea-
 tura Deum.* Quod continenti sermone
 probat exemplo S. Petri ex Act. cap.
 10. v. 25. & Angeli, ex Apocalypsis
 cap. 19. v. 10. & 22. v. 9. Πέτρος ὁ μὲν
 οὐὶ ὁ ἀπόστολος προσκυνῆσαι θέλοντα τὸν κορνή-
 λιον κωλύει λέγων, ὅτι καὶ γὰρ ἀνθρώπος εἰμι. ἄγγελος
 ἢ θέλοντα προσκυνῆσαι τὸν ἰωάννην ἐν τῇ ἀποκα-
 λύψει, κωλύει λέγων, ὅρα μὴ, σκλάβος σου εἰμι,
 ἔ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, ἔ τηρούντων
 τοὺς λόγους τῆς βιβλίου τούτου τῷ Θεῷ προσκύνησον.
*Petrus quidem Apostolus adorare volentem
 Cornelium prohibuit, dicens: quia ego ho-
 mo sum. Angelus vero volentem adorare
 Joannem in Apocalypsi, inbibuit, dicens:
 Vide ne feceris, conseruus tuus sum, &
 fratrum tuorum Prophetarum, & custodien-
 tium sermones libri huius. Deum adora.
 Ex quibus hanc consecutionem assu-
 mit: ὅτι οὐν Θεὸς ὅτι μόνος τὸ προσκυνεῖσθαι; καὶ
 τῆτο ἴσασιν ἢ αὐτοὶ ἄγγελοι, ὅτι καὶ ἀλλήλους δόξαις
 ὑπερέχουσιν, ἀλλὰ κτίσματα πάντα εἰσὶ, ἢ ἔκ εἰσι
 τῶν προσκυνεμένων, ἀλλὰ τῶν προσκυνούντων τοῦ
 δεσπότου. Nonne igitur solius est Dei ado-
 rari? Et hoc sciunt ipsi Angeli, qui quidem
 se invicem gloria transcendunt; sed crea-
 tura*

tura omnes sunt, & non sunt ex iis quæ adorantur, sed quæ adorant Dominum.

S. Gregorius Nazianzenus eadem vestigia ingeminat Oratione LII. pag. 746. qua Cleodonium sic alloquitur: *Καὶ ἑ δύο ὑπὲς ὀνομάζομεν, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐν ἀδιαμέτῳ θεότητι καὶ τιμῇ προσκυνῶμεν. Nec duos filios nominamus, sed unum & eundem in indivisibili Deitate & honore adoramus.*

S. Epiphanius in Ancorato, num. LI. pag. 54. lit. C. *προσκυνεῖς τὸν σωτῆρα ἐν σώματι; ἢ ἑ προσκυνεῖς; πῶς οὖν μὴ προσκυνήσω; εἰ μὴ προσκυνήσω, ὅσα ἔχω ζῶν. Num Salvatorem adoras in corpore? an non adoras? quo tandem pacto non adorem? nisi enim adoraverō, vitam non habeo.*

S. Chrysostomus Homilia 108. tom. VI. *προσκυνητὴ θεὸς σὰρξ σὺν τῷ θεῷ, λογῶ, καθὼς καὶ ἀποθέωσεν αὐτῷ. Adoranda est caro cum Deo Verbo, quemadmodum eam etiam deificavit.*

S. Cyrillus Alexandrinus in Actis Concilii Ephesini pag. 23. docet, Christum ὡς ἄνθρωπον ἑ προσκυνεῖσθαι, *tamquam hominem non adorari; quoniam esset, inquit,*

inquit, τῆ κτίσὶ λατρεύειν, *adorare creaturam.* Ex quo intelligimus, προσκυνεῖν, & λατρεύειν, esse verba synonyma, & idem significare; quippe pag. 138. ait: ὁμολογοῦμεν ὅλον προσκυνητόν ἐ μετα τὸ σῶματος, ἀλλ' ἐχὶ κτ' τὸ σῶμα προσκυνητόν. *Fatentur totum esse adorandum: sed non secundum corpus esse adorandum.*

S. Joannes Damascenus lib. III. de Fide orthodoxa cap. 7. & lib. IV. cap. 3. Theophylactus in cap. 17. S. Joannis; Joannes Jejunator in lib. Pœnitentiali, Euchologium Græcorum, & omnes Liturgiæ Græcæ eodem verbo adorationem Deo debitam significarunt. Quamobrem hæc omnia assumere non pertimesco ad concludendum, S. Cyrillum viam communem non deflexisse, & hac voce προσκύνησις, Eucharistiæ adorationem Deo debitam significasse: adeoque non dubitasse, sanctissimum Sacramentum Christum verum Deum complexu suo revera præsentem continere.

CAPUT V.

Argumentum ex S. Gregorio Nazianzeno assumptum, demortuo IX. Maji anno Christi CCCLXXXIX.

I. **N**ULLAM veritatem in controversiam adduxisse videntur homines Protestantes, quam non sustentaverit Gregorius Nazianzenus: revera enim perspicimus in Operibus ejus accensos in funeribus cereos, (a) preces pro mortuis, (b) invocationem Sanctorum, (c) venerationem reliquiarum, (d) sacrificium, (e) altaria, (f) verba Eucharistiæ, (g) jejunia, (h) confessionem peccatorum, (i) monachos discalceatos, (k) preces Angelis oblatas, (l) merita bonorum operum; (m) sed nihil manifestius & clarius ipsa JESU Christi in Sacramento

(a) Orat. 4. pag. 118. Orat. 10. p. 169. (b) Orat. 10. p. 171. & 176. (c) Orat. 19. p. 288. Orat. 20. p. 335. (d) Orat. 14. p. 221. Orat. 18. p. 285. Orat. 20. p. 371. (e) Orat. 19. p. 305. Orat. 28. p. 484. (f) Orat. 43. p. 697. (g) Orat. 19. p. 305. (h) Orat. 4. p. 123. (i) Orat. 15. p. 236. (k) Orat. 13. p. 191. (l) Orat. 33. p. 528. (m) Orat. 1. p. 11. Orat. 9. p. 158. Orat. 31. p. 505.

to Altaris adoratione, scilicet Oratione XI. habita plenis comitiis, cum iusta redderentur S. Gorgoniæ sorori, pagg. 186. & 187. in qua postquam observavit recuperationem bonæ valetudinis, non in medicorum scientia ac potestate positam fuisse, ait:

τῷ θυσιαστηρίῳ προσπίπτει μετὰ τῆς πίστεως, ἢ τὸν ἐπ' αὐτῷ πριωμόλρον ἀνακαλουμένη μεγάλη τῆ βοῆ, ἢ πάσαις ταῖς κλήσεσι, ἔ πασῶν αὐτῶν τῶν πρόποτε δυνάμεων ὑπομνήσουσα. σοφὴ γὰρ ἐκείνη παλαιὰ ἔ τὰ νεὰ· τέλῃ ὄσειν τινα ἢ καλῶ ἀναισχυτῖαν ἀνασχυτῆι. μιμεῖται τῷ τοῖς κροσπέδοις χριστοῦ ξηραάσαν πηγῶν αἵματῶ· ἔ τί ποιῆ; τῷ θυσιαστηρίῳ τῷ κεφαλῶν ἑαυτῆς προσθεῖσα μετὰ τῆ ἴσης βοῆς, ἢ δάκρυσι τῆτο πλοσίοις, ὡσπερ τις πάλαι τοὺς πόδας χριστοῦ καταβρέχουσα, ἔ μὴ πρότερον ἀήσειν, ἢ τῆς υἰείας τυχεῖν, ἀπειλοῦσα, εἶτα τῷ παρ' ἑαυτῆς φαρμάκῳ τούτῳ τὸ σῶμα πᾶν ἐπαλειφῆσαι, ἢ εἰ πού τι τῶν ἀντιτύπων τῆ πρὶς σῶματῶ ἢ τῆ αἵματῶ ἢ χεῖρ ἐθησαύρῃσεν, τῆτο καταμιγῆσαι τοῖς δάκρυσιν· ὡ τῆ θαύματος: ἀπῆλθεν ὄθυσ ἀθρομένη τῆς σωτηρίας, κούφη ἢ σῶμα, ἢ ψυχῶν, ἢ ἀνάοιαν, μιᾶδὸν ἐλπίδος λαβῆσαι τὸ ἐλπίζόμενον, ἔ τῆ τῆς ψυχῆς ὄρωσία κομισιμένη τῆ σῶματῶ. *Ad altare cum fide procumbit, eumque qui super ipso honoratur, cum ingenti clamore invocans, om-*

nibus-

nibusque nominibus appellans, atque omnia
 ea quæ umquam mirifice gesserat, velut in
 memoriam ei revocans; nam & veteres &
 novas historias callebat: tandem pia & præ-
 clara quadam impudentia effertur. Nam quæ
 Christi fimbria sanguinis profluvium com-
 presserat, imitatur. Quidque fecerit, audite.
 Cum caput suum pari cum clamore lachry-
 misque quibus abundabat, (mulierculæ il-
 lius instar, quæ olim Christi pedes rigavit)
 altari admovisset, nec se prius illud dimissu-
 rum esse denuntiasset, quam sanitatem obti-
 nuisset; ac deinde hoc suo pharmaco corpus
 totum perfudisset, & si quid uspiam anti-
 typorum pretiosi corporis aut sanguinis ma-
 nus recondiderat, id lachrymis admiscuis-
 set; o rem admirandam! statim liberatam
 se morbo sentit, atque & corpore & animo
 levis discedit, pro spei mercede id quod spe-
 raverat consecuta, per animæ robur corpo-
 ris robur accipiens.

II. Ex his verbis intelligimus, S.
 Gorgoniam eum invocasse, qui super
 altari honoratur, ἡ δὲ ἐπ' αὐτῆς τιμώμενον
 ἀνακαλουμένη. quod soli Christo compe-
 tit in Eucharistia occulto. Præterea
 C obser-

observat Gregorius, Gorgoniam imitatum esse eam mulierem, quæ Christi fimbria profluvium sanguinis compresserat, *μημίται τὴν τοῖς κροσπέδοις χειρῶν ἑξορῆσαν πηλὴν αἵματι*, quæ quidem Christum adoravit, in quo maximam rerum suarum fidem collocaverat. Quis præterea dubitet, eum qui super altari honorabatur ea ætate S. Gorgoniae, ipsum fuisse corporis & sanguinis Christi Sacramentum? Quippe cum illud lachrymis suis admiscuerit: *Ἐ ἐποῦ τι τῶν αἰτιτύπων τὸ πρὸς σῶμα ἢ τὸ αἷμα τὸ ἢ χεῖρ ἐπισπύρσειν, τὸτο καταμιγῆσαι τοῖς δάκρυσι.* Ex quo miraculum sanitatis recuperatæ consecutum est.

III. Insuper quid hoc significat, *super altari honorari*, nisi *super altari adorari*? Enimvero cum ait S. Joannes cap. 5. v. 23. *ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα· ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱόν, ἔπιμα τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν.* Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum: nonne significat Filium & Patrem æquabili ratio-

ratio-

ratione esse adorandos? Joannes Dal-
 læus, Galliæ Protestantium Ministro-
 rum doctissimus, eo loci S. Joannis de-
 bitum Christo divinæ adorationis cul-
 tum comprobat verbis evangelicis præ-
 scriptum, libro II. de religiosi Cultus
 objecto cap. 1. pag 220. Et infra libro
 II. ostensuri sumus cap. 4. S. Paulum
 ex hac voce *τιμη* soli Deo exhibitam
 adorationem intellexisse, cum S. Ger-
 manum Constantinopolitanum expli-
 cabimus. Adeoque incredibile est, S.
 Gregorium veram corporis Christi in
 Eucharistia adorationem non spectas-
 se Oratione XIX. pag. 292. dum lau-
 dibus effert maximis S. Nonnam ma-
 trem suam, eo quod silentio sancta ho-
 norarit, & adorandæ mensæ nunquam
 terga obverterit. *πὼς ἔχει ἢ παρ' ἐκείνης,*

*μέγα τὸ, σιωπῇ τιμᾶσθαι τὰ ἅγια, τὸ μὴ
 ποτε νῶτα δοθῆναι τῇ σεβασμίᾳ
 τραπέζῃ;*

CAPUT VI.

Argumentum assumptum ex S. Ambrosio, Archiepiscopo Mediolanensi, demortuo IV. Aprilis, anno Christi CCCXCVII.

I. **C**UM S. Ambrosius in schola Christi S. Augustini doctor ac præceptor fuerit, dubitandi locus non relinquitur, quin discipulus ab eo didicerit, inter partes ac munera hominis Christiani esse cultum & adorationem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia: uti infra ex sententiæ S. Augustini explicatione cap. 10. perspectum habebimus. Verum enim vero sic factur S. Ambrosius libro III. de Spiritu Sancto, cap. 12. p. 403. cujus ætate, Christi in carne adorationem repudiabant hæretici; uti Calvinistæ ætate nostra in Eucharistia adorationem Christi pernegant. *Neque adorandum quicquam præter Deum legimus: quia scriptum est, Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Quomodo ergo adversus legem Pro-*
pheta

pheta præciperet, sub lege nutritus, & eruditus in lege? Non mediocris igitur quaestio, & ideo diligentius consideremus quid sit scabellum. Legimus enim alibi: Caelum mihi thronus; terra autem scabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura est Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus IESUS in carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terra intelligitur; per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino IESU, ut supra diximus, adorarunt.

II. Ex his abundanter patet, eandem carnem in mysteriis adorari, quam Apostoli in Christo inter homines versante coluerunt. At vero nemini homini mentis compoti jam dubium subolere potest, quin Apostoli veram & propriam Christi carnem adoraverint. Ergo in mysteriis veram & propriam Christi carnem adoramus.

III. Quamvis ex mente S. Ambrosii nihil sit adorandum præter Deum, neque adorandum quicquam præter Deum le-

gimus; certum est ex eodem, aliquo sensu adorandum esse scabellum pedum ejus, illudque scabellum debere Deo tam intime conjungi & uniri, ut Deus ipse sit. Quamobrem docet, non esse adorandam terram, quamvis sit scabellum pedum Dei; quippe cum cultus adorationis simplici creaturæ numquam exhiberi debeat: sed per scabellum de quo loquitur Propheta, intelligendam esse carnem Christi, quam Apostoli, dum in terris viveret, adoravere. At vero non adoraverunt Apostoli figuram carnis: non enim Verbum figura carnis factum est, sed vera caro. Quapropter cum ex S. Ambrosio, eandem carnem in Eucharistia adoremus: *Quam hodie in mysteriis adoramus*: hanc carnem revera mysteria suo complexu continent, non in figura; & ei cultum divinum, & veram adorationem soli Deo debitam rependimus, non simplicem venerationem & honorem.

CAPUT VII.

Probatum sanctissimi Sacramenti adoratio, ex S. Joanne Chrysofomo, defuncto XIV. Novembris anno Christi CCCCVII.

I. **C**UM nullus sanctorum Patrum magis conceptis verbis corporis Christi in Eucharistia præsentiam docuerit, quam S. Joannes Chrysofomus; nullus similiter in ejusdem adoratione commendanda magis commendatione dignus evasit. Quam ob causam Centuriatores Magdeburgenses rotunde fatentur Centuria IV. & V. hunc Patrem videri valde propitium transubstantiationi. Porro sic fatur Homilia de beato Philogonio, scilicet xxxi. tomi I. pag. 357. in qua postquam Christum in altari descripsit, ac veluti in præsepi adumbravit adoratum a Magis; defendit non solum adorando debere nos imitatione consequi Magos, sed ipsum domum nostram transferre, eique pro muneribus vo-

ta ac preces nostras offerre. Οἱ μὲν οὖν μάγοι προσεκύνησαν μόνον· σὺ ἢ αὖ μετὰ καθαρῶν προσέλθης σιωιδότῳ, καὶ λαβεῖν σοι αὐτὸ συγχωρήσουμεν ἢ ἀπελθεῖν οἴκαδε· ὡροσίδε τίνυν ἢ σὺ, δῶρα προσάγων, μὴ τοιαῦτα οἷα ἐκείνοι, ἀλλὰ πολλῶν σεμνότερα. προσώεγκαν ἐκείνοι χρυσόν, προσένεγκε σὺ σωφροσύνην καὶ ἀρετήν. προσώεγκαν ἐκείνοι λιθαιωτόν, προσένεγκε σὺ δυχὰς καθαρὰς, τὰ θυμιάματα τὰ πνευματικὰ· προσήνεγκαν ἐκείνοι σμύρναν· προσένεγκε σὺ ταπεινοφροσύνην, ἢ τεταπεινωμένην καρδίαν, καὶ ἐλεημοσύνην. *Ac Magi quidem nihil aliud quam adorarunt: tibi vero, si cum pura accesseris conscientia, permittemus ut sumas, & sumpto datum abeas. Accede igitur & tu quoque munera offerens, non qualia deferebant illi, sed multo honestiora. Obtulerunt illi aurum; offer tu temperantiam & virtutem. Obtulerunt illi thuris; offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi myrrham; offer tu humilitatem, & cor submissum, & eleemosynam.*

II. Hanc veritatem mirabiliter confirmat Homilia VII. in Matthæum. Σπεῦσον ὅπῃ τὴν Βηθλεὲμ, ὅπου ὁ οἶκῳ τῶν ἀρτῶν τῶν πνευματικῶν· καὶ ἂν γὰρ ποιμὴν ἦς, καὶ ἐνταῦθα ἔλθης, ὅψει τὸ παιδίον ἐν καταλύματι· καὶ ἂν βασιλεὺς ἦς, ἢ μὴ ὡσαύτως, εἰδέν σοι τῆς πορφύ-

Φυεῖδ' ὄφελ'· κὰν μάγ' ἦς, εἰδέν σε κω-
 λύσει, τῆτο μόνον ἀν' Ἰππὶ τῶν τιμῶσαι ἔλθης, καὶ
 προσκυῶσαι, Ἐ μὴ καταπατήσαι τὸν υἱὸν τῆ Θεῶ,
 ἀν' μετὰ τρέμου καὶ χαρῆς τῆτο ποιῆς· ἐστὶ γὰρ ταῦτα
 ὁμοῦ συμελθεῖν ἀμφοτέρω ἀλλ' ὄρα μὴ καὶ τὸν Ηρώ-
 δῶν γῆρ, Ἐ εἴπης· ὅπως ἐλθὼν προσκυῶσω αὐτῶ,
 καὶ ἐλθὼν ἀνελεῖν Βεβληθῆς. τούτω γὰρ εἰκόασιν οἱ
 τῶν μυστηρίων ἀναξίως μετέχοντες. ἔνοχ' γὰρ ὁ
 τοῖστ' ἔσαι, Φησί, τῆ σῶματος καὶ τῆ αἵματος
 τῆ Κυρίω. καὶ γὰρ ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὸν τύραννον ἀλ-
 γοῦντα τῆ βασιλεία τῆ Χριστοῦ, τὸν ἐκείνου τῆ
 Ηρώδου παρανομώτερον μαμωνᾶν. ἔτος γὰρ βέλε-
 ται κρατεῖν, καὶ πέμπει τοὺς οἰκέις τοὺς ἑαυτῆ
 προσκυνήσαντας μὲν σχήματι, σφάτιοντας δὲ ἐν τῶ
 προσκυνεῖν· Φοβηθῶμεν τοίνυν μήποτε σχῆμα μὲν
 ἱκετῶν καὶ προσκυνητῶν ἔχωμεν, ἐν δὲ τῶ ἔργῳ τῶ
 ἐναντία ἐπιδεικνύμεθα· καὶ πάντα ἀπὸ τῶν χειρῶν
 ῥήσωμεν, προσκυνεῖν μέλλοντες. *Festina in Beth-*
lehem, ubi domus panis spiritualis: Et si
enim pastor fueris, eoque adveneris, in di-
versorio puerum videbis. Et si rex fueris,
nec tamen devotus adveneris, nihil omnino
proderit purpuræ fulgore circumdari. Si
Magus forte sis, nihil te ad hunc Regem
intrare prohibebit; modo ut honoraturus
atque adoraturus Dei Filium, Et non quasi
conculcaturus advenias: modo ut honorem
ipsum cum gaudio Et tremore offeras: pos-

 C 5 sunt

sunt enim utraque hæc pariter convenire. Sed cave ne Herodi efficiaris similis, & dicas, Ut ego veniens adorem eum: (a) cumque veneris, interimere coneris. Hujus etenim similes sunt qui indigne abutuntur communionem mysterii. Reus est enim, inquit, corporis & sanguinis Domini. (b) Qui enim ejusmodi sunt, habent in se tyrannum, & regno Christi jugiter invidentem, longe sane Herode illo nequiores, mammonam scilicet. Hic enim in homines tenere imperium gestit, suosque cultores simulat, & mittit ad Christum, ut specie quidem adorare videantur; quantum vero ex ipsis est, interimunt eum quem adorare se simulant. Timeamus igitur, nequando speciem supplicum atque adorantium geramus, opere vero existamus inimici. Igitur adoraturi Christum cuncta projiciamus e manibus.

Ne quis vero sibi persuadeat, ejusmodi adorationem de qua loquitur S. Chrysostomus, solam Christi personam spectare, omni ad Eucharistiam postposito respectu: eandem comparationem Magorum cum accedentibus ad

(a) *Matth. 2. 8.* (b) *1. Cor. 11. 27.*

ad Eucharistiam hominibus, accuratius tornandam incudi reddit Homilia xxiv. in cap. 10. Epistolæ I. ad Corinthios pag. 538. in qua veritatem tam plane & perspicue expedit, ut nulla res infirmare possit.

μιμησόμεθα τοίνυν καὶ τοὺς βαρβάρους, οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ Φάτνης ἰδόντες, καὶ ἐν καλύβῃ, καὶ ἔδεν τοιῶτον ἰδόντες οἷον σὺ νῦν, μετὰ πολλῆς τῆς Φρίκης προσήεσαν. σὺ ἕσθι ἐν Φατνη ὄρας, ἀλλ' ἐν Ψισιασηρίῳ· ἡ γυναῖκα κατέχουσιν, ἀλλ' ἱερέα παρεστῶτα, καὶ πνεῦμα μετὰ πολλῆς τῆς θαψιλείας τοῖς προκειμένοις ἐπιπέμμενον. οὐχ ἀπλῶς αὐτὸ τέτοιο τὸ πῶμα ὄρας, ὡς ὡς ἐκεῖνοι· ἀλλ' οἶδα αὐτὸ καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν οἰκονομίαν ἅπασαν, καὶ ἔδεν ἀγνοεῖς τῶν δι' αὐτὸ τελεθέντων, μετὰ ἀκρεβείας μυσταγωγηθεὶς ἅπαντα. Διαναστήσωμεν τοίνυν ἑαυτοῦς, καὶ Φρίξωμεν, καὶ πολλῶν τῶν βαρβάρων ἐκείνων πλείονα ἐπιδείξωμεθα τὴν Ὀλαβειαν, ἵνα μὴ ἀπλῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχε προσελθόντες, πῦρ ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν σωβόσωμεν κεφαλῶν. Ταῦτα δὲ λέγω, ἕχ ἵνα μὴ προσίωμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀπλῶς προσίωμεν· ὡς ὡς γὰρ τὸ ὡς ἔτυχε προσίεναι, κίνδυνος, ἕτω τὸ μὴ κοινωνεῖν τῶν μυστικῶν δείπνων ἐκείνων, λιμὸς καὶ θάνατος. *Imitemur ergo vel barbaros, scilicet Magos, nos calorum cives. Nam & illi quidem cum & in præsēpi vidissent, & in tugurio, neque tale quidpiam vidissent, quale*

tu nunc, cum magna reverentia accesserunt. Tu autem non in præsepi vides, sed in altari; non feminam eum tenentem, sed Sacerdotem adstantem, & spiritum cum magna copia ea quæ sunt proposita, supervolantem. Non solum hoc ipsum corpus vides sicut illi; sed nosti ejus virtutem & dispensationem, & nihil ignoras ex iis quæ per ipsum effecta sunt, ut qui in omnibus mysteriis sis exacte & accurate initiatus. Nos ergo ipsos excitemus, & formidemus, & longe majorem quam illi barbari, ostendamus reverentiam, ne si temere & inconsiderate accesserimus, in nostrum caput ignem congeramus. Hæc autem dico, non ut non accedamus, sed ne temere & inconsiderate accedamus. Nam sicut temere & citra discrimen accedere est periculum, ita mysticarum illarum cœnarum non esse participes, & fames & mors.

III. At vero numquam magis mentem explicat, quam Sermone xxxi. in diem natalem Domini, tomo V. pagg. 479. & 480. ibi enim postquam dixit, ἐνθυμήθητι ἔ ὅτι γῆ ὦν ἔ σποδός, αἷμα ἔ σῶμα Χριστοῦ μεταλαμβάνεις. Recogita quod cum terra sis & cinis, sanguinem & corpus

pus

pus Christi accipis ; & observavit, Cherubim & Seraphim cum timore & tremore his interesse mysteriis divinis, clamantes: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus, ac præparationem in Eucharistia percipienda adhibendam explicuit, adeoque charitatem, pacem, & animi tranquillitatem præscripsit, his verbis concludit: Φερίξωμεν τοίνυν προσιόντες, Ὁ χαρισήσωμεν, περσπέσωμεν ἐξομολογούμενοι τὰ πλάσματα ἡμῶν, δακρύσωμεν τὰ οἰκεία πενθοῦντες κακὰ, ἐκτενείς Ὁχὰς ὑποδώμεν τῷ Θεῷ· καὶ ἔτω ἀγκαθάρσαντες ἑαυτοὺς ἡρέμα, καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης Ὁταξίας, ὡς τῷ βασιλεῖ προσιόντες τῶν οὐρανῶν, ἔτω προσέλθωμεν, καὶ δεξάμενοι τὴν ἄμωμον καὶ ἀγίαν θυσίαν καταφιλήσωμεν, τοῖς ὀφθαλμοῖς περιπυξώμεθα, ἀσθερμάνωμεν ἑαυτῶν τὴν ἀγνοίαν. Cum horrore itaque accedamus, gratias agamus, procumbamus confitentes peccata nostra, lachrymemur mala nostra lugentes, intentas ac largas preces Deo fundamus: sicque nosipso emendantes tacite & cum debita modestia, tamquam ad cælorum regem adeuntes accedamus, sanctamque hanc & immaculatam hostiam recipientes, ex osculemur, oculis eam complexi, mentemque &

ani-

animum incendamus. At vero, poterantne majora adorationis Eucharistiæ indicia posteris imprimi, quam ad sacram hostiam cum horrore accedere, eam exosculari, mentemque & animum igne charitatis accendere? cum præsertim antea (a) probaverimus, veram adorationem Dei cum charitate Christi dissimilitudinem non habere,

IV. Denique quid jam vetat, aut remoram imponere potest adorationi Christi in Eucharistia, quem ab Angelis adorari non dubitavit S. Chrysostomus? Homilia XIV. in Epist. ad Ephes. 41. in I. ad Corinth. libro III. de Sacerdotio cap. 4. sed potissime lib. VI. cap. 4. pag. 94. qua conceptis verbis sic mentem suam explicat: Εγὼ δὲ καὶ πν^θ ἤκουσα διηγουμένης ποτὲ, ὅτι αὐτῷ τις πρεσβύτης θαυμαστὸς ἀνὴρ, καὶ ἀποκαλύψει ὁρᾶν εἰωθὺς, ἐλεγε ὄψεως ἠξιῶσθαι τοιαύτης ποτὲ, καὶ κ^τ τ^τ καί τοι ἐκείνον ἀφνω πλήθ^θ ἀγγέλων ἰδεῖν, ὡς αὐτῷ δυνάτον ἦν, σολᾶς ἀναβεβλημένων λαμπρῶν, καὶ τὸ θυσιαστήριον κυκλοῦντων, καὶ κάτω νεύοντων, ὡς αὐτῷ εἰ τις στρατιώτας παρόντος βασιλέως ἐσηκότας ἴδοι. καὶ ἔγωγε πείθομαι. Ego vero

(a) Cap. 2.

vero commemorantem olim quemdam audivi, cum diceret senem quemdam virum admirabilem, ac cui revelationum mysteria multa divinitus fuissent detecta, sibi nar- rasse, se tali olim visione dignum habitum à Deo esse, ac per illud quidem tempus de repente Angelorum multitudinem conspexisse, quatenus aspectus humanus ferre poterat, candidis vestibis indutorum, altare ipsum circumdantium, denique sic capite inclinatum, ut si quis milites presente rege stantes videat. Id quod facile mihi ipse persuadeo. Jam vero non inquirimus, an vera vel falsa sit ejusmodi visio: satis enim est de ea non dubitasse S. Chrysostomum, ut sibi persuaderet adorandam esse summo & divino cultu Eucharistiam, etiam ritu extrinseco; qualis esse solet militum cultus coram rege inclinato capite ac vultu demisso stantium.

CAPUT VIII.

Argumentum ex Homilia Joānis Episcopi Hierosolymitani assumptum, demortui anno Christi CCCCXVI.

I. **I**Lle est Joannes magnus, Episcopus Hierosolymitanus, successor S. Cyrilli, anno Christi CCLXXXVI, cujus nomen tot laudibus extollit S. Augustinus contra Petilianum Donatistam; ad quem Epistolam CLXXIX, inscripsit, sive in antiquis editionibus CCLII. qua mittit ei Librum de Natura & Gratia, adversus Pelagium hæreticum, eidem Joanni quadam familiaritate conjunctum, & ab eo apographum postulavit Actorum Concilii Diospolitani anno CCCCXV. celebrati, in quo sui criminis vim coluber Britannicus, elusis atque omni ratione jaëstatis Patribus, subterfugit.

II. R. P. Wastelius Carmelita, non leviter de republica literaria meritis est, vindicata Joannis Hierosolymitani memoria ab omni suspitione hære-

sis

sis Origenianæ, qua apud S. Epiphanium & S. Hieronymum laborabat. Ab eodem P. Wastelio similiter accepimus, Sermonem xxxviii. de Pœnitentia, relatum tomo V. Operum S. Chrysoſtomi, editionis docti Jesuitæ Frontonis-Ducæi, præferre debere titulum *de sacra mensa in Encæniis*, & esse Joanni Hierosolymitano, non Constantinopolitano adscribendum.

At vero nullum suppeditat nobis antiquitas Ecclesiastica testimonium adorationis Eucharistiæ luculentius, ac transubstantiationi magis propitium eo, quod ex hac Homilia assumitur, tom. V. S. Chrysoſtomi pag. 569.

Ἄλλ' ὡσπερ κηρὸς περὶ περυσμιλήσας, ἔθεν ἄπουσιάζει, ἔθεν πεισθεῖ· ἔτω καὶ ὡδε νόμιζε συναναλίσκεσθαι τὰ μυστήρια τῆ τῶ σώματι ὁσία· διὸ καὶ προσερχόμενοι, μὴ ὡς ἐξ ἀνθρώπου νομίσητε μεταλαμβάνειν τῶ θείου σώματος, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν Σεραφίμ τῆ λαβίδι τῶ πηρὸς, ἡ ὡς Ἡσαΐας εἶδε, τῶ θείου σώματι μεταλαμβάνειν νομίσετε. Ἐ ὡς ἐκ τῆς θείας καὶ ἀχραντῆς πλάστῆς ἑφαπτόμενοι τοῖς χεῖλεσιν, ἔτω τῶ σωτηρίας ἁμαρτος μεταλάβωμεν. τοιγαρῶν, ἀδελφοί, τῶν ἐκκλησιῶν μὴ ἀπολειπόμεθα, μήτε πάλιν ἐν αὐταῖς σιωπηρῶν ἐαυτοὺς ἀσχολῶμεν· τῶμεν ἔμφοβοι καὶ

καὶ ἔντρομοι, κάτω βλέποντες τὸ ὄμμα, αἶψά τινι
 ψυχῶν· σενάζοντες ἀφώνως, ἀλαλάζοντες τῇ καρ-
 δία. *Quemadmodum enim si cera igni adhi-*
bita illi assimilatur, nihil substantiae rema-
net, nihil superfluit; sic & hic puta myste-
ria, scilicet panem & vinum, consumi sub-
stantia corporis. Propter quod & acceden-
tes ne putetis quod accipiatis divinum cor-
pus ex homine, sed ex ipsorum Seraphim
forcipe ignem, quem scilicet Isaias vidit.
Vos accipere reputate salutarem sanguinem,
quasi e divino & impolluto latere affluere,
& ita approximantes labiis puris accipite.
Quocirca, fratres, oro vos & obsecro, ne
absimus ab Ecclesiis, neque in ipsis colloquiis
occupati simus; stemus trementes & timidi,
demissis oculis, elevata autem anima, ge-
mentes sine voce, ejulantes corde. Obser-
vandum etiam est hunc Patrem paulo
antea de Eucharistia dixisse: μή ὅτι ἄρ-
τος ἴσθης; μηδ' ὅτι οἶνός ἐστι νομίσης; ἔ γὰρ ὡς
αἱ λοιπαὶ βρώσεις εἰς ἀφεδρῶνα χωρεῖ. ἀπαγε, μή
τέτο νόες. Num vides panem? num vinum?
num sicut reliqui cibi in secessum vadunt?
absit ne sic cogites.

III. Sed hæc omnia amplificari ex-
 pli.

plicatione non indigent: si quis enim ex his verbis transubstantiationem, & ex ea consecrationem Christi in Eucharistia adorationem non intelligat, eam eloqui, aut literis & verbis consequi non in hominum potestate positum est. Et si ex his, *Stemus trementes & timidi, demissis oculis, elevata autem anima, gementes sine voce, & ejulantes corde*, non perspectæ habeantur exterioris cultus & adorationis notæ; haud scio quibus coloribus eas effingere aut efformare necesse sit, ut eas Calviniani homines interno-
scant: qui Catholicis viris tot lædoriis, genuflexiones, aliaque exterioris cultus indicia erga sanctissimum Sacramentum exprobrant, & quasi nostræ adorationis, & ut loquun-

tur, ἀρτολατρίας τεκμήρια

suggillant.

CAPUT IX.

*S. Nilus, S. Chrysofostomi discipulus,
Asceta deserti Sinai, qui vixit ad
annum Christi circiter CCCCLI. ado-
rationem Eucharistiæ comprobat.*

I. **A**cceptas referimus S. Nili Lite-
ras Græco idiomate conscri-
ptas, eminentissimo Cardinali Franci-
sco Barberino, quas cura & studio eru-
ditissimi Leonis Allatii, Bibliothecæ
Vaticanæ Præfeti, publici juris fecit
anno MDCLXVIII. Romæ typis Barbe-
rinis, apud Fabium de Falco. Earum-
dem Literarum collectionem quan-
dam, sed magis exiguam publicaverat
antea anno MDCLVII, P. Possinus Je-
suita doctissimus. Deinceps continuo
tempore Josephus Maria Suaresius,
olim Episcopus Vasionensis, alterum
volumen Operum S. Nili Romæ in pu-
blicam lucem emisit anno MDCLXXIII,
cum libro chronologico de Vita hujus
sancti Ascetæ, opere singularium ac
rarissimarum observationum refertis-
simo.

fimo. Ex eo intelligimus, S. Nilum urbis Constantinopolitanæ fuisse Præfectum tempore persecutionis S. Chrysoftomi, & hujus sanctissimi Archiepiscopi suafione, cum filio Theodulo, abdicato magistratu, in solitudinem Sinai secessisse, in qua quatuor libros Literarum, & reliqua opuscula quæ in manibus hominum doctorem versantur, scripsit. Ex quibus eum S. Chrysoftomi discipulum fuisse didicimus, sed præsertim ex conformatione doctrinæ & sententiæ in iis quæ sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum spectant: Epistolis XLIV. & XCIX. Libri I. quas hic exscribere non necesse est, cum præsentiam corporis tantummodo, adorationem vero quam hoc opere tuendam recepi, directe non respiciant.

II. Sed silentio prætermittere nefas est Epistolam CCXCIV. libri II. ad Anastasium Episcopum scriptam, in qua refert magistrum suum Chrysoftomum inter solemnia sacrificii incruenti vidisse multitudinem Angelo-

rum Christum in Eucharistia adorantium; adeoque confirmat, se ab eodem accepisse, quod ipse Chrysostomus palam & publice scripsit Sermonem xxxi. in diem natalem Domini, tom. V. Homilia xiv. in Epistolam ad Ephes. & xli. in I. ad Corinth. & lib. VI. de Sacerdotio cap. 4. *Ἀρχομένη γάρ, φησιν, τὸ ἱερέως τὴν ἁγίαν ποιεῖσθαι προσκομιδὴν, πλείσθαι ἐξ αἰφνης τῶν μακαρίων διωάμεν ἐξ ἕραν κατελθοῦσαι, ὑπελάμπουσι τινὰς σολὰς περιβλημένα, γυμνῶ τὰ πόδι, σιωπῶν τὰ βλέμματι, κάτω ἢ ἰδόντι τὰ προσώπω περιτρίχισσαι τὸ ἴσσιασθαι μετ' ὀυλαθείας, καὶ πολλῆς ἡσυχίας, καὶ σιωπῆς, παρίσανται μέχρι τῆς τελειώσεως τῶν φερμτῶν μυστηρίων.* *Incipiente enim, agebat, Sacerdote facere sanctam actionem, seu oblationem, plerasque repente ex beatis potestatibus e caelo descendere, splendidis stolis circumamictas, nudo pede, humili aspectu, demissa facie, circum-euntes altare cum reverentia & multa quiete & silentio, adstantes usque ad consummationem tremendi mysterii. Non enim possunt adorationis externæ indicia magis aperta conspici.*

III. Sed interiorem mirabiliter confirmat Epistola cclxxx. lib. III. homini

mini cui nomen erat Origeni, scripta:
 αδιώατον ἄλλως σωθῆναι τὸν πιστὸν, καὶ ἄφεσιν
 πλημμελημάτων λαβεῖν, καὶ βασιλείας ἐπουραλῆς
 τυχεῖν, εἰ μὴ μεταλάβοι μετὰ φόβου, καὶ πόθου,
 τῶν μυστικῶν καὶ ἀχραντῶν σώματος τε, καὶ αἵματος
 χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. *Impossibile est fidelem salva-*
ri, remissionem delictorum accipere, & re-
gnum caeleste habere, nisi recipiat cum timo-
re & amore, mystica & incontaminata cor-
pus & sanguinem Christi Dei. Ex nullo
 enim cultu magis intelligitur adora-
 tio, quam ex amore & charitate: ut
 ex Patribus Græcis, & S. Augustino
 supra ostendimus capite II.

CAPUT X.

Argumentum invictissimum adoratio-
nis Eucharistiae ex S. Augustino,
Episcopo Hipponensi, assumptum,
defuncto anno Christi ccccxxx.
xxviii. Augusti.

BEne ac sapienter exposito supra
 S. Ambrosii testimonio, incredi-
 bile videretur, S. Augustinum in con-

trariam ivisse sententiam : cujus mentem faciliter perspectam ex multis sancti Doctoris locis habebimus.

I. Hæc verba legimus Epistola CXL. sive CCCCXX. ante editionem novam Benedictinorum Monachorum, quam scripsit ad Honoratum, ut ad multas quæstiones sibi propositas responderet, capite 24. numero 61. *Vota sua sacrificium vult intelligi corporis sui, quod est fidelium Sacramentum. Ideo cum dixisset, Vota mea reddam coram timentibus eum; continuo subjunxit, Edent pauperes, & saturabuntur pane, qui de cælo descendit, qui ei coherentes, & ejus pacem, dilectionemque servantes, imitantur ejus humilitatem: ideo pauperes in hac paupertate & saturitate præcipue Apostoli claruerunt.* At vero cum ex mente S. Augustini, verus Dei cultus in amore & charitate consistat: *Hoc colitur, quod diligitur.* in Psal. 77. *Et quis est Dei cultus, nisi amor ejus?* Lib. XII. de Trinitate, cap. 4. & hic coherentiam pani vitæ, & ejus pacem ac dilectionem commendat; dubitandi locus non relinquitur, quin
Eucha-

Eucharistiam summo ac divino cultu adorandum reputaverit.

II. Hanc veritatem continenti sermone ejusdem Epist. cap. 27. comprobabat, explicans abundanter hæc verba Psalmi 21. *Edent pauperes, & saturabuntur; Manducaverunt & adoraverunt omnes divites terræ.* Ait enim: *Et ipsi quippe adducti sunt ad mensam Christi, & accipient de corpore & sanguine ejus: sed adorant tantum, non etiam saturantur, quoniam non imitantur.* Nemini enim homini, qui de potestate mentis non excefferit, dubium subolere potest ex tam conceptis verbis, quin divites & pauperes æquabiliter corpus & sanguinem Christi in sacra mensa sibi propinatum adorent: imposito discrimine solo, quod eo pauperes saturentur; divites vero adorent tantum, non etiam saturentur, quia non imitantur. Explicationem mentis continuo sermone paulo inferius amplificat. *Sed fama celsitudinis ejus excitati a mortuis, & gloria nominis ejus in Ecclesia usquequaque diffusa permoti, & ipsi ad mensam veniunt, manducant,*

ducant, & adorant; non tamen saturantur, quia non esuriunt & sitiunt justitiam.

III. Denique S. Augustinus omnem de hac causa redintegratam litem dirimit, magistri Ambrosii vestigia ingeminans, dum ejus explicationem adoptat in hæc verba: *Adorate scabellum pedum ejus.* Enarrat. in Psalmum 98. pag. 452. litt. C. D. Constituto enim dogmate, quo ex Scriptura intelligimus, solum Deum esse adorandum, *Cum dicat aperte Scriptura, Dominum Deum tuum adorabis, & ipsam terram esse scabellum pedum Dei. Quæro quid sit scabellum pedum ejus; & dicit mihi Scriptura, Terra scabellum pedum meorum.* Hac arte duas, Dei scilicet & terræ, adorationes conciliat, & in unam redigit, utramque in Christum ex divina, & humana natura compactum in Eucharistia revera existentem transferens. *Fluctuans, inquit, convertito me ad Christum, quia ipsum quæro hic; & invenio, quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum ejus. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra*

terra

terra est, & de carne Mariæ carnem accepit; & quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: (nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit) inventum est, quomodo adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.

At inquit pag. 70. Minister superstitionis Calvinianæ, Author anonymus Responsionis ad Librum vernaculo sermone scriptum, sub titulo Officii sanctissimi Sacramenti, publici juris factum Parisiis sumptibus Petri Parvi, anno Domini MDCLIX. Non dicit Augustinus, adorandam esse carnem Christi in Eucharistia; & etiamsi diceret, consecutus sententiam S. Ambrosii, quid inde colligi posset?

Quid ergo sibi vult Augustinus, dum ait: *Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit?* Caro enim Christi, quæ manducatur, numquid non in Eucharistia sumitur? Insuper quæ potest dissimilitudo inveniri inter
verba

verba S. Ambrosii, & verba S. Augustini? Quæ cum ita sint, consecutione manifesta colligitur, 1. adorandum esse Christum in Eucharistia: 2. eundem in ea revera existere, & de hac veritate S. Ambrosium, & S. Augustinum non dubitasse: quippe cum ex Christi præsentia & existentia, ubicumque sit, summa & divina adoratio ad normam directâ ratiocinatione consequatur.

„ At, inquit Minister, eadem consequentia colligetur faciliter ex baptismo: non enim dubitandum est, antiquos catechumenos adorasse Christum, dum tingebantur.

Sed cum S. Ambrosius & S. Augustinus non dicant in baptismatis receptione manducari carnem Christi, sicut in Eucharistiæ communionem: *Et quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit; supervacaneum & incogitabile videbitur semper homini mentis compoti, ejusmodi conclusionem ex baptismo colligere,*

At

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. 61

At instat Minister: Non in eo re-
prehendimus Ecclesiam Romanam,
quod Christi carnem adoret extra
Sacramenta, vel intra; sed quod ado-
ret id, quod Christus neutiquam est.

Sed obfirmato pectore respondent
omnes Ecclesiæ Romanæ defensores &
patroni, nec necesse, nec opus esse,
præter Christum Dominum quicquam
in Sacramento adorare, & grande pec-
catum committi, si non adoretur. *In-
ventum est quemadmodum adoretur tale sca-
bellum pedum Domini, & non solum non pec-
cemus adorando, sed peccemus non adoran-
do.* Incogitabile est, dixisse aut credi-
disse Ecclesiam, adorandum esse panem
aut vinum, quæ panem & vinum in
Eucharistia numquam credidit perma-
nere; species etiam visibiles numquam
existimavit per se adoratione dignas.

At inquit Edmundus Albertinus,
Libro II. de Eucharistia, pag. 432. edit.
Daventriensis: Josephus (a) *ἡγορεύθη*
σὺν templis tribuit, sive adorationem.
Et post Josephum Clerus Ecclesiæ
Apa-

(a) *Lib. 13. Antiquit. c. 5. & 6.*

„ Apameensis; (a) Constantius (b) *προσκυνητὸν νόμον* appellat, Isidorus Pelu-
 „ siota (c) *προσκυνητὸν* Salvatoris se-
 „ pulchrum, Leo II. (d) Romam, thro-
 „ num apostolicum *προσκυνητὸν*; Justi-
 „ nianus (e) denique baptismum, al-
 „ terum religionis Christianæ sacra-
 „ mentum, *προσκυνητὸν* indigitat. Adeo-
 „ que mirandum non esse existimat,
 „ quosdam Patres aliquo sensu Eucha-
 „ ristiam adorandam reputasse; quippe
 „ cum ejusmodi adorationis species,
 „ quædam sit veneratio ac respectus,
 „ quem rebus sacris debitum esse infi-
 „ ciari nemo potest.

Sed cum S. Ambrosius & S. Augu-
 stinus de adoratione Eucharistiæ men-
 tionem faciunt, luce meridiana clarius
 patet, eos ejusmodi adorationem of-
 ficiosam rebus creatis sæpe relatam
 non spectare, sed religiosam & soli
 Deo debitam. Integra enim eorum
 ratiocinatio eo devolvitur, ut ado-
 rationem scabelli pedum Dei, in
 ipsam-

(a) *In Concil. VI. tom. IV. pag. 107.* (b) *Apud S. Athanasium de Synod. Arimin. & Seleuciensi.* (c) *Lib. 4. Epist. 27.*
 (d) *Concil. sub Menna act. 5.* (e) *Novell. 6.*

ipsammet Dei adorationem transferrant; adeoque carnem Christi in Eucharistia esitatum, propter unionem & intimam conjunctionem cum Divinitate, pari cultu & adoratione cum Deo ipso colendam esse demonstrant. Quæ cum ita sint, nihil magis a rectæ rationis & sensus communis institutis alienum esse potest, quam sibi fingere ejusmodi Patres non sibi persuasisse, revera proprium ac verum Christi corpus & sanguinem in Sacramento Eucharistiæ existere. Enimvero si mentem suam ad rationes Protestantium adjunxissent, nihil facilius erat ad explicandas Scripturas, & hæc effata, quæ specie quadam contraria videbantur, concilianda; *Dominum Deum tuum adorabis.* & *Adorate scabellum pedum ejus.* quam duplex genus adorationis constituere; unum officiosum, quod creaturis competit, & alterum religiosum, quod soli Deo. Sed econtra utramque adorationem nullatenus inter se differre ostendunt, & in unam eandemque solius Dei adorationem recidere do-

do-

docent, & conceptis verbis demonstrant. Enimvero ut probent adorationem scabelli pedum Domini, ad Incarnationis & Eucharistiæ mysteria confugiunt; & bene constituta unione carnis cum Divinitate in Incarnatione, ac ejusdem comestione in Eucharistia, palam & aperte colligunt, eandem adorationem, quæ his verbis Scripturæ, *Dominum Deum tuum adorabis, soli Deo debetur*; his etiam aliis, scabello pedum ejus præscribi: *Adorate scabellum pedum ejus.* Quamobrem ait S. Augustinus: *Et quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: (nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit) inventum est, quomodo adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.*

CAPUT XI.

Argumentum assumptum ex Epistola S. Cyrilli, Archi-Episcopi Alexandrini, & Synodi Aegypti, ad hæreticum Nestorium, Archiepiscopum Constantinopolitanum.

I. **H**Æc Epistola occurrit parte I. Actorum Concilii Ephesini celebrati anno Christi ccccxxxi. pag. 151. partis II. tomi I. Conciliorum Binii, Coloniae mdcxviii. in qua hæc verba leguntur pag. 153. lit. E. Αναγκαίως ἡ καὶ κείνο προσθήσουμεν· καταγέλλοντες γὰρ ἡμεῖς τὴν σὰρκα θάνατον τῆς μονογενῆς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς τέτιν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν τε ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ἔτι τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ὁμολογουμέντες, τὴν ἀνάιμακτον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τελοῦμεν λατρείαν· προστεμενὴν τε ἔτι ταῖς μυστικαῖς βυβλίαις, καὶ ἀγιαζόμεθα, μέτοχοι γινόμενοι τῆς τε ἀγίας σαρκὸς, καὶ τῆς τιμῆς αἵματός· τῆς πάντων ἡμῶν σωτῆρός· Χριστοῦ. καὶ οὐχ ὡς σὰρκα κοινῶν δεχόμενοι· μὴ γινώσκοντες ἔτι μὴ ὡς ἀνδρὸς ἡγιασμένου, καὶ συναφθέντος τῷ λόγῳ καὶ τὴν ἐνότητά τῆς ἀξίας, ἠγούμενος ὡς θεῖαν ἐνοίκησιν ἐσχηκότος. ἀλλ' ὡς ζωοποιὸν ἀληθῶς, καὶ ἴδιαν αὐτῆς τῆς λόγου. Ζωὴ γὰρ ὢν καὶ φύσιν ὡς Θεός, ἐπειδὴ γέγονεν ἐν ἑαυ-

E

εαυ-

ἑαυτὴν σάρκα, ζωοποιὸν ἀπέφηνεν αὐτῷ. ὥστε καὶ
 λέγει πρὸς ἡμᾶς· ἀμὲν ἀμὲν λέγω ὑμῖν, εἰ μὴ
 φάγητε τὴν σάρκα τῆς υἱοῦ τῆς ἀνθρώπου, καὶ πί-
 νετε αὐτὸ τὸ αἷμα· ἔχ' ὡς ἀνθρώπου τῆς κατ' ἡμᾶς
 ἐνός ἢ αὐτῷ εἶναι λογίζεσθαι· πῶς γὰρ ἡ ἀνθρώπου
 σὰρξ ζωοποιὸς ἔσται καὶ φύσιν τὴν ἑαυτῆς; ἀλλ' ὡς
 ἰδίαν ἀληθῶς ἡχομένην τῆς δι' ἡμᾶς καὶ υἱοῦ καὶ ἀν-
 θρώπου γεγονότος τε καὶ χηματίσαντος. *Ne-
 cessario etiam hoc producemus; annuntian-
 tes enim secundum carnem mortem unigeniti
 Filii Dei, hoc est JESU Christi, & ex mor-
 tuis resurrectionem, & in calos ascensionem
 eonfitentes, incruentam in Ecclesiis adora-
 tionem perficimus: accedimus sic ad mysti-
 cas benedictiones, & sanctificamur, partici-
 pes effecti sanctæ carnis, & pretiosi sangui-
 nis nostri Salvatoris omnium Christi. Ne-
 quaquam enim ut carnem communem possi-
 demus: absit hoc: neque ut hominis san-
 ctificati, aut consociati Verbo secundum
 æqualitatem dignitatis, aut sortiti divinam
 inhabitationem; sed tanquam vere vivifi-
 cam & propriam carnem Verbi. Nam cum
 vita sit ut Deus, secundum naturam; simul
 atque unum quiddam cum ipsa sua carne ef-
 fectum est, mox vivificam virtutem illi con-
 tulit. Quamvis ergo ad nos dicat: Amen,
 amen*

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. 67

amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem: (a) *neutiquam tamen illam communem, hoc est hominis cujuscumque nostræ conditionis carnem esse existimare debemus: quomodo enim hominis caro secundum suam ipsius naturam vivifica esse queat? sed vere illius propriam factam, quinostræ causa filius hominis effectus & appellatus est.*

II. Ex his intelligimus luce meridiana clarius, inter sacrorum solennia peractam fuisse adorationem incruentam, τὴν ἀναίμακτον λατρείαν, quæ non potuit aliud respicere objectum præter id, quo sanctificamur; quod quidem ipsa est caro & pretiosus sanguis Christi Salvatoris, cujus participes efficimur in perceptione sanctissimi Sacramenti.

III. At objectabunt Protestantes, in hac Epistola S. Cyrilli & Synodi Ægypti, neutiquam legi ἀναίμακτον λατρείαν, sed ἱερίαν: quod nomen sacrificium incruentum, non adorationem significat. Sed quis ignorare sibi persuadeat

E 2

(a) Joan. 6. v. 45.

deat

deat homines Protestantes, doctissimos e secta Calvinistica viros, cum Claudio de Saintes, (a) Episcopo Ebroicensi, Ecclesiæ Romanæ defensore perillustri, semper λατρείαν, numquam ἰουσίαν apud Cyrillum legisse? Uti perspectum habemus ex Isaaci Casauboni Exercitationibus contra Baronium, Exercit. xvi. cap. 57. & ex Thesauro Ecclesiastico Caspari Suiceri, tom. II. pag. 218. & antiquis Codicibus MSS. quorum variæ lectiones in marginibus editæ Epistolæ S. Cyrilli leguntur.

IV. Denique quis sibi persuadeat hominem sapientem existimasse, & docuisse carnem in Eucharistia receptam, non esse communem; sed veram & propriam carnem Verbi: ἀλλ' ὡς ζωοποιὸν ἀληθῶς, ἢ ἰδίαν αὐτῶ τῶ λόγου, & eam non adorasse?

CA.

(a) *Repetit. IX. de adorat. Euchar. pag. 317.*

CAPUT XII.

Isidorus Pelusiota defunctus IV. Februarii anno CCCCXL. confirmat adorationem Eucharistiæ.

OMnes quotquot sunt literati homines fatentur libenter, S. Isidorum Ascetam, & illustrissimum S. Chrysofomi discipulum, de Eucharistia mentionem facere Epistola CCLXIV. libri III. quam ad Diaconum, cui nomen erat Nilamoni, scripsit: qua quidem, postquam locutus est de iis, qui suorum criminum horrore instigati a sacris mysteriis recedunt, & aliis, qui vanis (ut putant) terroribus postpositis, ad ea sacrilegis manibus incredibili temeritate accedere non contremiscunt; ait haud valde primos diabolum aggredi; quippe cum rebus divinis (hoc est, Eucharistiæ) adorationem exhibere non desistant. διὸ δὴ τοῖς μὲν πρώτοις ἔπιπύθεται ὁ Διάβολος, εἰδὼς ὅτι ἐπιάσιν, ἀλλ' οὐ γινώσκοντες τοῖς θεοῖς τὸ σέβας φυλάττειν. *Quamobrem etiam primos diabolus haud valde aggredi-*

tur; quod scilicet exploratum habeat, eos, quamvis peccent, tamen id agnoscentes, divinis rebus adorationem conservare. Defendo enim hoc nomen, σεβας, adorationem, seu cultum divinum significare: uti intelligimus ex Fidei Expositione pag. 372. sub nomine S. Justinii Martyris, tanti authoris fœtu non indigno. ἀλλ' οὐ κατ' ὀρθῶν ἐννοιῶν τὸ σεβας προσαγορευόντων. Sed non secundum rectam rationem cultum, sive adorationem præstantibus. Et continenti sermone, ἓνα τῶν ἑνῶν Θεῶν σεβῆν ἡμᾶς αἴτε θεῶν γραφαὶ διδάσκουσιν, αἴτε τῶν πατέρων διδασκαλίαι παρδύουσι. Unum quidem Deum adorare nos divinæ Scripturæ docent, & Patrum erudiunt institutiones. Hoc Opus saltem antiqui Scriptoris Ecclesiastici esse, ab ætate S. Isidori Pelusiotæ non valde alieni, fatentur viri docti; quod quidem Euthymius Zigabenus, Monachus Græcus, qui sub finem imperii Alexii Comneni vixit, & obiit 15. Augusti anno MCXVIII. & Leontius Hierosolymitanus, ipsi Justino adscribere non dubitaverint.

Utcumque res sit, ipsemet S. Justinus

nus Apologia II. pro Christianis pag. 72. sic fatur de Antonino: ὃν καὶ πάντες ὡς θεὸν Δὲ φόβῳ σέβειν ᾤμωτο. *Quem omnes ut Deum propter timorem adorare cœperunt.* S. Chryostomus in Expositione Psalmi VIII. pag. 108. tom. III. de Christo ait: Καὶ ὁ θεός, θεός εἶναι ἐβούλετο, καὶ τὸ τῷ πατρὸς σεβας εἰς ἑαυτὸν ἐπεσῶτο. *Et cum Deus non esset, voluisset esse Deus, & Patris adorationem ad se ipsum attraxisset.* Eandem significationem huic vocabulo vendicat S. Clemens Alexandrinus, in Admonitione ad Gentes pag. 19. τὸν Διόνυσον τῆς ὑβρεως σεβάζοντες ἀεχνηγόν. *Bacchum adorantes turpitudinis præfectum.* Et Stromatum libro VI. pag. 457. τῶτον ὁ θεὸν σεβέσθε, μὴ καὶ τοὺς Ἕλληνας. *Hunc Deum adorate, non secundum Græcos.*

His autem sic constitutis, cui jam homini Græco idiomati tantulum ad-
 sueto dubium in mentem incurrere
 potest, quin S. Isidorus Pelusiota Eu-
 charistiæ adorationem intellexerit?
 qui insuper ait libro I. Epist. 109.
 pag. 34. Christum Dominum in my-
 stica mensa communem panem, incar-

nationis proprium corpus reddidisse.
 Ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς μυστικῆς τὸν ἄρτον ἧ κοινὸν,
 σῶμα ἴδιον τῆς αὐτῆς σαρκώσεως ἀποφαίνων. In
*mystica mensa communem panem corpus
 proprium suæ incarnationis exhibens.*

CAPUT XIII.

*Eucharistiæ adorationem compro-
 bant, Theodoretus Episcopus Cyri
 anno CCCCLXX. S. Dionysius vulgo
 dictus Areopagita, & S. Cæsarius,
 defunctus anno DXLII. 27. Augusti.*

OMnes difficultates in causa adora-
 tionis Eucharistiæ, clara & per-
 spicua dicendi ratione dirimit Theo-
 doretus, Episcopus Cyri, quem ab in-
 stitutis S. Chryostomi, cujus discipu-
 lus fuerat, & S. Cyrilli Alexandrini,
 in cujus gratiam, dicto anathemate
 Nestorio, redierat, alienum fuisse in-
 credible videtur.

Verum cum in hoc Opere ad tuen-
 dam transubstantiationem, aut, quam
 vocant, realitatem corporis Christi in
 Eucha-

Eucharistia, animum directe non ap-
pulerim; ad comparandas solutiones
objectionum, quas adversus utramque
Calvinianismi defensores ex eo assu-
mere solent, lectores cum bona venia
remitto ad Opus divinum de Fidei Per-
petuitate, nostra ætate vernaculo ser-
mone conscriptum, tomo II. Et tan-
tummodo defendo, non solum opus,
verum etiam necesse esse Theodore-
tum à fide Ecclesiæ Romanæ hodiernæ
alienum non fuisse: quippe cum con-
ceptis verbis adorandam esse Euchari-
stiam, aperta testificatione significet;
ipsissimis opusculis ac lucubrationi-
bus, ex quibus sibi comparant Pro-
testantes objecta, quæ contra trans-
substantiationem proferre solent; a-
deo ut revera viperæ in Theodoreto
limam momorderint adsuetam omne
ferrum conrodere.

I. Porro sic loquitur Dialogo sub
titulo ἀσυγχύτως, hoc est, *Inconfusi*, pag.
86. editionis Jacobi Sirmondi, Jesuitæ
doctissimi. Μένει γὰρ ἡ ἐν τῆς προτέρας εὐχίας,
καὶ τὸ χύματι, καὶ τὸ εἶδος· καὶ ὁμοίως ἴσθι, ἡ
ἀπλή

αἰνὰ οἷα ἢ πρῶτον ἢ νοεῖται ἢ ἄλλῃ ἐγγεῖται, ἢ
 πιστεύεται, ἢ πρῶτον ἢ, ὡς ἐκείνα ὄντα, ἢ ἄλλῃ π-
 σεύεται. Manent enim in priore substantia &
 figura & forma, & videri tanquæ possunt,
 sicut & prius: intelliguntur autem ea esse
 quæ facta sunt, & creduntur, & ADO-
 RANTUR, ut quæ illa sint quæ creduntur.
 Eccam videmus conceptis verbis ex-
 pressam adorationem; & hæc verba,
 manent in priore substantia, μὴ δὲ ἵνα τῆς
 πρῶτης ἰσίας, remoram nobis impone-
 re non debent: quippe cum rotunde
 fateantur doctissimi Protestantes, vo-
 cem substantiæ, & ἰσίας, apud Patres
 Græcos non significare proprièdictam
 & veram substantiam, sed rei qualita-
 tem: ut fuse probavit Autor Libri de
 Perpetuitate Fidei tomo II. & ex mul-
 tis exemplis patet, quæ prodidit Mi-
 nister Calvinista, Autor Responsionis
 Gallicæ scriptæ, ad Officium sanctissi-
 mi Sacramenti, pagg. 264. & 432. adeo
 ut ipsis jure merito non abnuentibus
 Ministris causæ Calvinisticæ patronis,
 hæc verba Theodoreti: μένει ἵνα τῆς πρῶ-
 τῆς ἰσίας, καὶ τῆς ἰσίας, καὶ τῆς εἰδούς.
 de

de bonis Græcis possent non deterius scribi Latine, *Manent in priori qualitate & figura & forma.*

II. Sed, ut solent, obloqui non desistent Ministri, & subiicere, verbum *προσκυνεῖται*, non significare adorantur; sed, in *veneratione & reverentia habentur*: ut moris est apud Patres Græcos & Authores prophanos. Sed de hujus verbi significatione superius dicta amplificare aut iterare non opus est. Videtur enim Theodoretus præsensisse, & jam antea animo prospexisse fore ut verbis suis ejusmodi sensum affingerent Protestantes: quippe cum Dialogo III. cui titulum scripsit *ἀπαθής*, *Impatibilis*, apertissime doceat, adorationem Eucharistiæ, seu typo corporis Christi exhibitam, non esse officiosam, ac creaturis rependi solitam venerationem; sed religiosam, quæ ad Deum solum referri solet. Hæc sunt enim verba Orthodoxi pag. 127. *οὐκ ἀνθρώπου σῶμα φιλοῦ, ἀλλὰ τῆς κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς μονογενῆς υἱοῦ τῆς Θεοῦ. εἰ δὲ τῆτό σοι νομίζεται μικρόν τι, καὶ ὀπίπεδον, πῶς τὸν πύτυγον τύπον στείρον ἢ γῆ καὶ σωτήριον; ἔστι δὲ ὁ τύπος προσκυνητός, καὶ σεβάσιμος.*

εἶσα-

εἰσμι, πῶς αὐτὸ τὸ ἀρχέτυπον ὁμοιωθέντων
 καὶ μιγῶν; Non nudi hominis corpus,
 sed Domini nostri JESU Christi, unigeniti
 Filii Dei. Quod si parvum tibi ac vile vi-
 detur; quomodo ejus typum venerabilem &
 salutarem existimas? Cujus autem typus
 venerandus est & adorandus, qui potest ar-
 chetypum despici & extenuari? Enimve-
 ro quamvis Theodoretus hoc verbo,
 προσκυνεῖν, & προσκυνήσις, semper utatur
 ad significandum cultum Deo soli ex-
 hibendum; uti intelligimus ex Sermo-
 ne III. Curationum Græcarum effe-
 ctionum, pag. 521. in quo appellatur
 Christus, ὁ παρ' ἡμῶν προσκυνώμενος, καὶ παρ'
 ὑμῶν ἀγνωσώμενος. qui a nobis adoratur, &
 a vobis ignoratur. & ait de Angelis Che-
 rubinis & Seraphinis pag. 522. lit. B.
 οὐδὲ μερίζομεν εἰς τὸν ὄντα Θεόν, καὶ τοὺς τῶν
 θεῶν προσκυνήσιον. nec in Deum & istos divi-
 nam adorationem partimur: hoc nomen
 εἰσμι, eo loci addere voluit, quod
 nunquam significat aliud quam cultum
 & adorationem ad solum Deum rela-
 tam, ut jam supra ostendimus; & quo
 ipse Theodoretus utitur, ut speciatim
 & no-

& nominatim ejusmodi adorationem designet, ac veluti digito monstret, Sermone II. Curationum affectionum Græcarum, pag. 495. καὶ μὴ μερίσαι τὸ σέβας, ἀλλὰ τῷ ὄντι μόνῳ προσνεύειν. *U non partiri adorationem, sed soli existenti tribuere.* Et infra eadem pag. lit. D. οὐκ ὄντων ἢ θεῶν ἀπαγορεύει πῶς μόνῳ ἢ τῷ σέβας τῶ τῶν ἀπάντων κελύβει προσφέρειν δημοεργῶ. *Non existentium Deorum honorem prohibuit, soli vero rerum omnium conditori adorationem deferre præcepit.*

Denique confido libenter, a nobis non inventum iri Viros doctos inter homines Calvinistas, qui hoc vocabulo σέβας, præter adorationem divinam quicquam significari defendant; postquam sententiam nostram tuendam recepit doctissimus, & in investiganda antiquitate incredibiliter laboriosus, Casparus Suicerus, Calvinista Grammaticus, in suo Thesauro Ecclesiastico e Patribus Græcis, tomo II. pag. 942.

III. Ad Theodoretum, habita ratione ætatis qua floruit, adjungere possum Dionysium, Areopagitam vulgo

go dictum. Enimvero cum ejus Opera citata occurrant in Collatione Severianorum & Catholicorum, tempore Imperatoris Justiniani habita anno Christi DXXXII. cujus acta habentur II. tomo Conciliorum Bini anni MDCXVIII. ea ætate scripta jure merito videntur: cum præsertim antea nulli eorum facta mentio in manus Hominum eruditorum incurrat. At vero ex iis sanctissimum Sacramentum invocatum a fidelibus, adeoque adoratum intelligimus, Ecclesiasticæ Hierarchiæ cap. 3. pag. 286. editionis Antwerp. anni Christi MDCXXXIV. Ἀλλὰ ὡς θειοτάτη ἔστι ἱερὰ τελετή, τὰ θεικείμενά σοι συμβολικῶς ἀμφιέσματα τῶν ἀνιγμάτων ἀποκαλυψαμένη, τηλαυγῶς ἡμῖν ἀναδείχθητι, καὶ τὰς νοεράς ἡμῶν ὄψεις ἐνιαίῃ καὶ ἀπεκαλύπτῃ φωτὸς ἀποπλήρωσον. *Sed tu, o divinissimum & sacrosanctum Sacramentum, circumposita tibi symbolice anigmatum operimenta revelans, liquido nobis manifestaris, mentalesque nostros obtutus singulari & aperta luce adimpleto. Eo tempore jam usu receptam extrinsecus adorationem cognoscimus,*
 & con-

& consecratæ hostiæ ostensionem, eodem cap. 296. ἔγω τοῖς θείοις ὁ ἱεράρχης ἐνοῦται, καὶ τὰς ἱεράς λειτουργίας ὑμνήσας, ἱεροεργεῖ τὰ θεϊότατα, καὶ ὑπ' ὅψιν ἄγει τὰ ὑμνημῆα. Pontifex divinis conjungitur, sanctisque Dei operibus laudatis, divinissima consecrat mysteria, & in aspectum ducit quæ celebravit.

Denique cognitissimam habemus apud Græcos in hac adoratione Eucharistiæ perseverantiam usque ad ætatem Michaëlis Palæologi, scilicet annum Christi MCCCXL. quo vixit Georgius Pachymeres, author Paraphrasis Operum S. Dionysii, qua explicans hæc verba cap. 3. de Hierarchia: Ἀλλ' ὦ θειοτάτη καὶ ἱερά τελετή. sic factur: ὡς ἐμφύχω γὰρ αὐτῇ ἀφλέγεται, καὶ εἰκότως, κατὰ καὶ ὁ θεολόγος μέγας Γρηγόριος, Ἀλλ' ὦ πάχα, καὶ ἡ τοιαύτη ἱερά τελετή, αὐτός ἔστιν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, πρὸς ὃν ποιεῖται τὸν λόγον ὁ ἅγιος, ἵνα ἀποκαλύψῃ τὰ ἀμφίεσματα, καὶ ἀποπληρώσῃ τὴν ἐνιαίαν φῶτος. *Ipsium enim tanquam animatum alloquitur; idque merito, cum etiam Theologus magnus ille Gregorius dicat: (a) Sed o Pascha magnum*

(a) Orat. XLII. pag. 696.

& sanctum; nostrum enim Pascha, uti & hoc Sacramentum, ipsemet Dominus noster JESUS Christus est, ad quem hic Sanctus sermonem habet, ut revelet involucra, unicoque lumine mentem impleat.

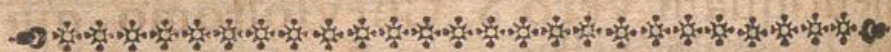
Sed, inquit Larroquius superstitio-
nis Calvinianæ Minister libri III. Hi-
storiæ Eucharistiæ cap. 4. pag. 548.
„ satis patet, Pachymerem non exi-
„ stimare hæc verba S. Gregorii ad
„ Christum præsentem spectasse, quem
„ sic interpretatur Nicetas numero
„ 69. in suis ad Orationem XLII. S.
„ Gregorii Commentariis; *Hæc verba,*
„ *O Pascha magnum, ad festum ipsum per-*
„ *inde ac vita præditum refert.* Sed per-
peram ejusmodi locum Nicetæ trun-
cum ac mutilum profert Minister, qui
ex continuo sermone ejusdem Com-
mentarii faciliter intellexit, continen-
tia verba S. Gregorii ad Christum ve-
rum & præsentem dirigi: *Illæ autem,*
O Verbum Dei, quæ deinceps sequuntur,
ad Christum spiritale Pascha per acclama-
tionem dirigit. Igitur luce meridiana
clarius constat, & Pachymerem inter-
pre-

pretem Dionysii, & Nicetam Gregorii, non dubitasse quin eo loci S. Gregorius spiritale Pascha allocutus sit, sive Christum Dominum, verum Dei Verbum; adeoque quin ipsummet Dominum Dionysius in Eucharistia invocaverit, rogaverit.

IV. Conformationem Occidentis cum Oriente nobis demonstrat Homilia vii. de Pascha, relata tomo v. Bibliothecæ Patrum, parte III. pag. 751. editionis MDCXVIII. S. Cæsarius, Arelatensis Episcopus, his verbis: *Et ita cum reverendum altare cibus satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honore mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & maxime haustu interiori assume.* Hanc Homiliam Eusebio Emisseno adscripserunt Gagnæus, Theologus Parisiensis, Universitatis ejusdem Cancellarius, in editione Operum Eusebii, anno MDXLVII. Claudius Espencæus, Theologus etiam Parisiensis, libro I. Operis posthumi de Adoratione Eucharistiæ, pag. 1070. post Gratianum, Decreti part. III.

F dist.

dist. 2. can. 35. *Quia corpus.* At vero quid significat verbum, *adorare*, nisi sacrum Dei corpus & sanguinem honore mirari; & quidem in Eucharistia, cum reverendum altare cibis satiandi ascendimus?

CAPUT XIV.

Argumentum assumptum ex Liturgia Joannis II. Archiepiscopi Constantinopolitani, defuncti anno Christi DXCVI. & ex S. Joanne Climaco, qui obiit anno DCV. die Martii 30.

I. **J**oanni II. ducentis post S. Chrysostomum annis demortuo adscribere non pertimesco Liturgiam inter Opera S. Chrysostomi relatam, & ex antiquis Codicibus MSS. sub ejus nomine sæpius expressam. Nam etiam si ab eo primam originem ducat, fateri necesse est, eo quo habemus modo a Joanne II. efformatam fuisse: quippe cum Trisagium in ea habeatur, XL. annis post mortem Chrysostomi in-

institutum, anno Christi scilicet
 CCCCXLVI. & Oratio pro patre nostro
spirituali, qui Sacerdos & Monachus est,
επισημοσολογιστης: quod quidem solitario
 Joanni II. competere posse videtur;
 neutiquam vero S. Chrysostomo, qui
 numquam vitam monasticam duxerat;
 sed ex Presbytero & Concionatore Ec-
 clesiæ Antiochenæ, Constantinopoli-
 tanæ Pontifex creatus fuerat.

Porro doctiores Calvinistæ de hu-
 us Liturgiæ antiquitate, eo capite quo
 præsertim spectat consecrationem,
 numquam dubitarunt. Hugo Grotius
in Voto pro Pace, pag. 88. de Missa, in
 quo sic ait: *Consensus Liturgiarum per
 omnia loca ac tempora in precibus illis, ut
 Deus dona per Spiritum suum sanctificet,
 eaque faciat corpus & sanguinem Christi,*
*me dubitare non sinit venire hoc a prima
 Apostolorum institutione. In novis autem
 Liturgiis, scilicet Calvinistarum, eas
 non invenio: unde & quorsum hæc muta-
 tio? Et Perronius, Ferrerius, & Mil-
 leterius, ejusmodi Liturgiarum anti-
 quitate convicti, ad fidem Catholicam*

reversi : quæ quidem in hoc capite consecrationis & adorationis, per omnes universi orbis partes congruebant, temporibus S. Cyrilli Hierosolymitani, S. Augustini, S. Chrysostomi, S. Basilii Magni, Joannis II. Constantinopolitani, ac S. Gregorii Magni; & quas esse antiquissimas existimant Erasmus, & omnes fere partium Protestantium & Catholicarum Critici.

II. Prima fronte sese offert Oratio Sacerdotalis ad Christum in Eucharistia existentem, quæ quidem divinæ adorationis expers reputari non potest. Pag. 103. editionis Græcæ Guilielmi Morelli, Parisiis anno MDLX. καὶ ἔλθε εἰς τὸ ἀγιάσαι ἡμᾶς, ὁ αἰὼν τῷ πατρὶ συναριθμῶ, καὶ ὦδε ἡμῖν ἀοράτως σιωπῶν. *Et veni sanctificare nos, qui supra cum Patre sedes, & hic nobiscum invisibiliter ades.* Rogat enim tam vere nobiscum existentem, quam cum Patre in cælis sedentem. Quamobrem cum fide divina planissime constet Christum Dominum sedere ad dexteram Patris, nullus dubitandi locus relinquitur, quin
vere,

vere, licet *invisibiliter*, nobiscum in Eucharistia adsit.

III. Adeo verum est tunc temporis adoratam fuisse Eucharistiam, ut ex ritu Liturgiæ præscriptum sit tempus quo Sacerdos, Diaconus, & universa plebs adorare debebant. Pag. eadem, in qua post prædictam Orationem scriptum legimus: εἶτα προσκυνεῖ ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ Διάκονος ἐν ᾧ ἔστι τόπω, λέγοντες μυστικῶς τρεῖς, ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τὰ ἁμαρτωλῶ. Deinde ADORAT Sacerdos & Diaconus, qui est in loco, dicens mystice ter: Deus, propitius esto mihi peccatori. καὶ ὁ λαὸς ὁμοίως πάντες μετ' Ὀλαβείας προσκυνοῦσιν. & populus similiter omnis cum religiosa reverentia adorant. Fere eadem occurrunt in Liturgia S. Basilii, pag. 58. ὁ Διάκονος ἀποτίθησι τὸ ῥιπίδιον ὅπως ἐκράτει, ἢ κάλυμμα, καὶ ἔρχεται ἐγύπερον, καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρεῖς ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ Ὀχόμβροι καθ' ἑαυτοὺς τὸ. Diaconus apponit flabellum quod tenebat, seu velamen, & accedit propius, & adorant ambo ter coram sancta mensa, & orantes simul hoc: ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τὰ ἁμαρτωλῶ. Deus, propitius esto mihi pecca-

tori. Similiter & in antiqua Liturgia nomine S. Jacobi.

IV. His ritibus adorationis Eucharistiæ ab universa Ecclesia sua ætate receptis S. Joannes Climacus ex adoratione probat, cogitationes blasphemix, quibus aliquando fideles vehementer conficiantur, dum sacra mysteria celebrantur, instigante diabolo exsurgere. At vero divini cultus Eucharistiæ testis omni exceptione major inveniri non potest ipso S. Joanne, summo in regimine animarum, & ascetica vita magistro, qui peractis in solitudine Sinai annis sexaginta, vitam ad annum quintum & octuagesimum perduxit pœnitentiæ vepribus ac salebris hispidam. Porro sic mentem suam explicat Scalæ Paradisi gradu XXIII. *de inexplicabilibus blasphemix cogitationibus*, pag. 298. edit. Paris. perfectæ curâ & studio P. Matthæi Raderi, Jesuitæ doctissimi. ὅθεν μάλιστα καὶ μανθάνομεν σαφῶς μὴ εἶσαν τινὲς ἡμετέραν ψυχῶν τινὲς τὰ ἄθεσμα, καὶ ἀκατάληπτα ἐκεῖνα, καὶ ἀρρήτα λόγια ἐνδοθεν φθεγγαμένην· ἀλλὰ τὸν μισόθεον δαίμονα τὸν ἐκ τῶν

τῶν ἔργων δραπετεύσαντα, Ἀλλὰ τὸ κακῆ τὸν κύ-
 ριον βλασφημίας τὰ δοκεῖν βαλεῖν. εἰ γὰρ ἐμοὶ οἱ
 ἄσκητοι ἐκείνοι καὶ ἀπρεπεῖς λόγοι, πῶς τὸ δῶρον
 δεξάμεθα προσκυνῶ; πῶς λοιδορεῖν καὶ βλοχεῖν
 δυνάμεαι; Unde plane intelligimus illa in-
 fanda & incomprehensa & impia cogitatio-
 num maledicta in Deum, non ab anima no-
 stra, sed ab hoste Dei dæmone e cælo profu-
 go, ubi quoque Deum diris execrationibus
 visus est incessisse, proficisci. Si enim fæda
 & indecora mentis verba mea sunt, quomo-
 do dum caeleste illud donum sumo, SUPLEX
 ADORO? quomodo simul possum eidem &
 male & bene dicere? Quis jam neget
 Christum in Eucharistia adorari? quid
 ergo significant hæc verba, πῶς τὸ
 δῶρον δεξάμεθα προσκυνῶ;

CAPUT XV.

Argumentum ex Operibus Leontii Constantinopolitani assumptum, qui floruit ab anno Christi DXCI. ad DCVIII. ex Chronico Alexandrino, Anastasio Sinaita, S. Germano Constantinopolitano, & S. Joanne Damasceno.

I. **A**Ccepta referre debemus Opera Leontii Scholastici, doctissimo Jurisconsulto Henrico Canisio; quæ quidem ex Codicibus MSS. antiquissimis Francisci Turriani Jesuitæ cum cura & studio primus expressit, & memoriam Leontii ab accusatione criminis Origenismi invidiosissime vindicavit. Præterea intelligimus ex Compendio Vitæ hujus Patris quam scripsit, Scholasticum significare Advocatum, juxta sententiam Leunclavii: hanc enim professionem coluerat, antequam animum a negotiis sevocaret, & in novam Lauram S. Sabæ in Palæstina secedere.

cederet. Porro de variis Hæreticorum sectis, ac Concilio Calchedonensi decem capita scripsit, quæ *actiones* appellavit. Cum vero actione v. referat catalogum Episcoporum Alexandrinorum, quem usque ad S. Eulogium protraxit, qui floruit ab anno DLXXXI. usque ad DCVIII. Leontium circa finem sexti sæculi scripsisse arbitramur. Ejus Opera occurrunt tom. VI. Bibliothecæ Patrum anni MDCXVIII.

II. Sic fatur libro III. contra Nestorium & Eutychetem pag. 484. *Atque hæc quidem impius Theodorus rabie in magnum Deum & Salvatorem nostrum JESUM Christum percitus blasphemare scripsit, dicens alium esse Deum Verbum, & alium JESUM Christum; illum beneficio afficientem, hunc beneficio affectum; illum salvum facientem, hunc salvum factum. Qui autem hæc dicit, manifesto negat salutem per Christum allatam. Qui enim ab alio beneficium accipit, id est, qui factus est salvus; quomodo poterit alios salvos facere? Qui hæc sentiunt, cujus corpus & sanguinem se putant in communione sumere,*

F 5 ejus

ejus qui beneficium contulit, an qui beneficium accepit? Si Dei Verbi beneficium conferentis, quomodo hoc dicunt, & non contentur eum incarnatum esse? Si vero beneficium accipientis, inanis est eorum spes; anthropolatricam profitentes, & qui in homine spem collocant, maledicti sunt: qui coluerunt & servierunt creaturæ præter Creatorem qui est benedictus in secula. Amen.

At revera ejusmodi ratiocinatio Leontii supervacanea est, & penitus corrui, nisi tunc temporis constans ac fide certum fuerit apud omnes, carnem & sanguinem Christi cum divinitate in Eucharistia percipi, & debere adorari. Enimvero si sibi persuasissent fideles in eo Sacramento panem tantummodo percipi, aut figuram ac signum Christi carne ac sanguine vacuum, facile erat respondere, *nec carnem benefacti, neque beneficientis percipi, sed solitarium panem; adeoque in eo Sacramento nihil adorari, & hac arte accusationem criminis anthropolatricæ amoliri. Sed econtra valde credibile est, ejusmodi argumenti vi convi-*
ctum

Etum Theodorum Mopsuestenum totum ordinem Liturgiæ invertisse, atque ex punctis precibus Deo offerri solitis, blasphemis suis impudenter explevisse. Hoc enim opus Antichristi, quod quidem congruentius in Calvinistas transferri necesse est, qui non solum ordinem Missæ immutarunt, sed integrum sustulerunt, intelligimus ex lib. II. contra Nestorium & Eutychem numero 18. pag. 477. *Aliam etiam Missam effutivit, scilicet Theodorus Mopsuestenus, præter illam Apostolorum, atque illam magni Basilii in eodem spiritu conscriptam; in qua Missa blasphemis, non precationibus, τὸ τελεσιῶν, id est, mysterium Eucharistiæ, opplevit. An ut alius Antichristus adhuc expectetur par est, qui sic Christum oderit, & quæ Christi sunt, mutare nitatur?*

III. Author Chronicî Alexandrini, quem anno DCXL. floruisse putat Gerardus Joannes Vossius libri II. de Historicis Græcis cap. 23. pag. 277. propitium fert adorationi Eucharistiæ testimonium, mentione facta Liturgiæ

giæ

giæ Præsanctificatorum, Olympiade
 CCCXLVIII. anno v. cum ait quod sub
 Sergio Patriarcha Constantinopolita-
 no, a prima hebdomade Quadragesi-
 mæ, Indictione iv. dum præsanctificata
 dona e sacrario ad altare inferuntur,
 & Sacerdos dicit, *κτὶ τὸ δωρεὰν τῆς χειρὸς
 juxta donum Christi, cœptum est psalli
 a populo: νῦν αἱ δυνάμεις τῶν ἑραγῶν σὺν ἡμῖν
 ἀοράτως λατρεύουσι. ἰδοὺ καὶ γὰρ εἰς πορεύεται ὁ βα-
 σιλεὺς τῆς δόξης, ἰδοὺ θυσία μυστικὴ τετελειωμένη
 δωρεοφορεῖται. πίσει καὶ φόβῳ προσέλθωμεν, ἵνα μέ-
 τοχοι ζωῆς αἰωνίης γινώμεθα. ἀλληλῆσια.* Nunc
*Virtutes calorum nobiscum invisibiliter
 adorant Deum. Ecce enim ingreditur Rex
 gloriæ, ecce sacrificium mysticum offer-
 tur. Cum fide & tremore accedamus, ut
 vitæ simus participes æternæ. Alleluja.*

IV. Ante Chronicon Alexandri-
 num eadem fere testificatus erat Ana-
 stasius Sinaita tempore Justiniani Im-
 peratoris anno Christi DXL. Oratione
de sacra Synaxi, quam ex Codicibus
 MSS. Regis Christianissimi expressit
 R. P. Franciscus Combesis, Ordinis S.
 Dominici doctissimus Theologus, to-
 mo

mo I. Novi Auctarii Bibliothecæ Patrum Græcorum pag. 895. litt. C. D.

τί ποιῆεις, ἄνθρωπε; ἀγγέλων ἀφουργουώτων· ἐξαπερὺνων τῶν μουσικῶν τραπέζαν καλυπτόντων· τῶν Χερουβὶμ ἀεισιμῶν· καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον λαμπρᾷ τῇ φωνῇ κεκραγόντων τῶν Σεραφὶμ· μετ' Ὀλαβείας κεκυφότης τῆς ἱερέως, καὶ ὑπὲρ σου ἐξιλεωμῶν· πάντων φόβῳ καὶ τρόμῳ ἀσκονομῶν, &c.
Quid agis, o homo? Dum Angeli ministerio defunguntur: senis illi alis præditi mysticam mensam obvelant: dum Cherubim circumstant: ac Seraphim Trisagium hymnum clara voce clamant: dum Sacerdos reverenter inclinat, ac Dei tibi misericordiam conciliat: omnibus interea timore ac tremore ministrantibus.

V. S. Germanus propter virtutis sublimitatem ab Archiepiscopatu Cyziceno ad Constantinopolitanum translatus anno Christi MCCXV. quo se sponte abdicavit ætatis centesimo, vestigia veterum Patrum Græcorum de adoratione Eucharistiæ insecutus, ait in Theoria mystica: τὸ ἢ ὑψῶσαι τὸν ἱερέα τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ τύπον φαυροῦ τρεῖς ποιῆσαι ἐν τῷ ἅρτι μετὰ τῆς τιμῆς καὶ ζωοποιῆς ἀρετῆς, τὸ το ἀνίτηται.
*Quod autem Sacerdos panem attollit, & si-
gnum*

gnum crucis ter facit in aëre cum adorando
 & vivifico pane, hoc significat. Sic enim
 verti de Græcis, & Latine scribi debe-
 re defendo hæc verba, μετὰ τῶν τῆς κρῆς
 ζωοποιῶν ἀετῶν: ut jam supra observavi-
 mus capite 5. & infra ostensuri sumus
 libri II. capite 4. repagula interclu-
 suri, quibus hujus loci vim conatur
 subterfugere Dallæus Charentonii
 templi Minister, lib. II. de religiosi
 Cultus objecto.

VI. Sequitur S. Joannes Damasce-
 nus, in Syria Monachus & Presbyter,
 qui suum nomen mirabiliter illustra-
 vit in tuenda traditione Ecclesiæ pro
 sacris imaginibus adversus Impe-
 ratorem Leonem Isaurum, anno
 præsertim DCCXXVII. & deinceps ad-
 versus Constantinum Copronymum
 anno DCCLIV. qui coactis sibi addictis
 Episcopis aulicis, eidem sub nomine
 Joannis Mansur, hoc est, Saraceni,
 S. Germano Constantinopolitano, &
 Georgio Cyprio Antiochiæ Pisidiæ
 Archiepiscopo pœnam bruti anathe-
 matis imposuit.

Hic

Hic vero Joannes Damascenus tam conceptis verbis sua ætate factam Eucharistiæ adorationem attestatur, ut a nemine homine explanatius aut uberius significari possit. Libro IV. de Fide orthodoxa, cap. 14. de sanctis & immaculatis Christi mysteriis, pagg. 459. & 460. litt. D. & A. Nec vero panis & vinum corporis Christi figura sunt (absit enim hoc) verum ipsummet Domini corpus divinitate affectum: quippe cum Dominus ipse dixerit, Hoc est, non, corporis signum, sed, corpus; nec, sanguinis signum, sed, sanguis. Et prius adhuc, ad Judæos sermonem habens: (a) Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Caro enim mea verus est cibus, & sanguis meus verus est potus. Ac rursus: Qui manducat me, vivet. Ex his vero ita subjectis etiam conclusionem assumpsit, quæ internam & externam adorationem corpori Christi in Eucharistia eo tempore exhibitam demonstrat. Ac proinde summo cum metu, & pura conscientia, fideque haudquaquam

(a) Joan. 6. v. 54.

quam dubia accedamus : ac profecto sic nobis fiet, quemadmodum firme & constanter credimus. Ipsum porro omni puritate colamus, hoc est, & spiritali & corporea : siquidem duplex ipse est. Ardenti cupiditate ad eum adeamus, manibusque in crucis formam compositis crucifixi corpus suscipiamus, atque & oculis & labiis, & frontibus impositis, divini carbonis participes efficiamur, ut ignis desiderii in nobis insiti, assumpta ea, quæ ex carbone oritur, inflammatione, peccata nostra excurat, ac pectora nostra collustrat : demusque operam, ut per divini ignis perceptionem inardescamus.

VII. Ad Joannis Damasceni sententiam aggregare possum Scriptorem Vitæ S. Stephani Junioris, cum Operibus ejus compactæ studio doctiss. Jacobi Bilii Abbatis S. Michaëlis in Eremito, pag. 805. lit. C. in qua Stephani ori hunc sermonem Author inducit adversus Constantinum Copronymum : Quid ? an tu quoque corporis & sanguinis Christi antitypa ab Ecclesia proscribes, ut quæ imaginem ac veram illorum figuram teneant ? quæ & adoramus & osculamur, &

contin

eorum perceptione sanctitatem consequimur. Supervacaneum esset respondere, spectatam intelligi eo loci adorationem tantummodo relativam : quippe cum ea ætate S. Joannes Damascenus adorationem relativam imaginum ex adoratione absoluta Verbi divini concludat, eamque nervose defendat Orat. III. de Imaginibus pag. 763. lit. A. Si non adoras imaginem, ne Filium quidem adora, qui est imago viva Dei invisibilis.

CAPUT XVI.

Argumentum ex Concilio Nicæno

II. assumptum, celebrato anno

DCCLXXXVII. B. Alcuino, &

ex Concilio Cabilonensi, anno

DCCCXCIV.

I. EX Concilii Nicæni actione VI.

intelligimus, Iconomachos in eo condemnatos sub Imperio Constantini & matris Irenes, de adoratione Eucharistiæ non dubitasse : idque potissime ex verbis Episcoporum pseudo-

G

syno-

synodi Constantinopolitanæ, tribus
 & triginta annis antea celebratæ sub
 Constantino Copronymo, quæ Gre-
 gorius Episcopus legit. Εὐφρανθήτωσαν,
 ἢ ἀγαλλιάσθωσαν, & παρρησιαζέσθωσαν οἱ τῷ
 ἀληθῆ τῷ Χριστῷ εὐκρινεστάτη ψυχῇ ποιοῦντες ἢ
 ποιοῦντες, ἢ σεβόμενοι, ἢ εἰς σωτηρίαν ψυχῆς ἢ
 σώματος προσφερόμενοι. *Latentur & exul-*
tent, & fiducialiter agant hi, qui veram Chri-
sti imaginem sincerissima anima faciunt, &
desiderant, & ADORANT, & in salutem ani-
mae & corporis offerunt. Ex relatione
 continenti, cum Epiphanius Diaco-
 nus ejusmodi verborum refutationem
 legit, perspectum habemus, in hoc
 adorationis Eucharistiæ capite cum
 Iconomachis convenisse universam
 Ecclesiam; quippe cum non dubitet
 eam suo complexu continere revera
 corpus Christi, nec vocari simplicem
 imaginem toleranter ferat, quam ty-
 pum Veteres quidam solummodo an-
 te panis & vini consecrationem appel-
 larunt. ὅτι ἕδαμοῦ ἔτε ὁ κύριος, ἔτε οἱ ἀπόστο-
 λοι, ἢ πατέρες εἰκόνα εἶπον τῷ Δεῖ τῷ ἱερέως
 προσφερομένῳ αἰμαίνοντος Ἰουσίαν, ἀλλὰ αὐτὸ
 σῶμα ἢ αὐτὸ αἷμα. *Quod nusquam Dominus*
 vel

vel Apostoli vel Patres imaginem dixerunt sacrificium sine sanguine, quod per Sacerdotem offertur, sed ipsum corpus, & ipsum sanguinem. καὶ πρὸς τὴν τῆς τῶ ἀγιασμοῦ περιώσεως, ἀντίτυπα πρὸς τῶν ἀγίων πατέρων εὐσεβῶς ἔδοξεν ὀνομάζεσθαι. Et ante sanctificationis perfectionem, antitypa quibusdam sanctorum Patrum pie visum est appellare. Et paulo inferius pag. 643. tom. IV. Concil. Bini, anni MDCXVIII. ὡς πρὸς τὸ ἀγιαθῆναι, ἐκλήθη ἀντίτυπα· μετὰ δὲ τὸν ἀγιασμόν οὐμα κυρίως καὶ αἷμα χριστοῦ λέγονται, καὶ εἰσι, καὶ πιστεύονται. Antequam sanctificata fuerint, vocantur antitypa: post sanctificationem autem, corpus proprie & sanguis Christi dicuntur, sunt & creduntur.

II. B. Alcuinus Diaconus, & Abbas S. Martini Turonensis, non minori consideratione reputandum in gratiam adorationis Eucharistiæ testimonium profert Epistola vi, ad Carolum Magnum. Vidimus, inquit, aliquibus in locis altaria Dei absque tecto, avium stercoribus, vel canum mictu fœdata. Quod facile vestra veneranda in Deum voluntas per Episcopos emendare valet, ut cum honore

condigno maneat mensa Domini in loco suo, vel portetur in Ecclesiam majorem secundum Sacerdotum providentiam, & honorifice tractetur, seu altare Christi, seu consecratio corporis & sanguinis illius, & præcipuum nostræ salutis Sacramentum omni veneratione consecretur, habeatur & custodiatur. Quid est enim, præcipuum nostræ salutis Sacramentum consecrari, haberi & custodiri, nisi, adorari? Eandem veritatem confirmat in Confessione Fidei parte IV. (quam ipsi invictissime vindicavit R. P. Joannes Mabillonius, Congregationis S. Mauri Monachus literatissimus, Analectorum sacrorum tom. I.) in qua sic ait pag. 119. edit. R. P. Francisci Chiffletii Jesuitæ, anni MDCLVI. *Accede reverenter, & cum tremore, quia non aliud, sed Christus datur ad manducandum.* Quis enim dubitet tremorem & reverentiam Christo debitam, esse ipsam adorationem?

III. Luculentum adhuc in fine hujus sæculi nobis suppetit testimonium, tempore Formosi Papæ, anno II. Regni Caroli Simplicis Franciæ Regis, ex
Con-

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. 101

Concilio Cabilonensi, in quo Monachus, nomine Gerfredus, Abbatia Flaviniacensis, accusatus crimine sublatis veneno Adalgarii Episcopi Æduensis, ad purgationem criminis per corpus Christi ex consuetudine ea ætate recepta admissus fuit. Intelligimus enim ex Relatione de hac probatione conscripta, cui tres Episcopi, scilicet Cabilonensis, Matisconensis, & Æduensis, subscripserunt, prædictum Monachum invocatione speciali Deum, quem in Eucharistia recepturus erat, testem ac judicem adhibuisse: quod sine adoratione factum fuisse incogitabile videtur. *Inde igitur pastor piissimus, scilicet Gualo, misericordia motus, illius causa apud Flaviniacum cœnobium & castrum publicum sanctam Synodum propria Ecclesie colligens, juxta statuta prædictorum Antistitum, Missarum solemniis deductis, omnibus, qui adfuere, in primore Ecclesia S. Petri collectis, jam supra fatum præmonuit virum, ut sicut sibi ipsi conscientia dictaret, ad sacra sumenda, aut etiam refugienda, quoquo vellet modo seipsum præfigeret.* Qui-

que in nullo *basitans*, Deum sibi, & ipsum quod percepturus erat, redemptionis pretium in testimonium & iudicium invocans, fidelissime, omnibus in prospectu positis, quæ supra fuerant præfixa, votis omnibus peregit. Actum authenticum hujusce Relationis habemus tom. III. Concil. Galliæ, R. P. Jacobi Sirmondi Jesuitæ, pag. 533. cujus fidem Protestantes eruditi, grati ac memores editi Facundi Hermianensis, in suspicione non ponunt.

CAPUT XVII.

Adorationem Eucharistiæ per manus a majoribus sibi traditam defendunt B. Lucas Asceta, decimo sæculo; Algerus, & Petrus Venerabilis, qui duodecimo floruerunt.

I. **V**itam B. Lucæ Ascetæ, qui sæculo X. floruit, publici juris fecit R. P. Franciscus Combefis, Ordinis S. Dominici magnum decus & ornamentum, ad calcem Historiæ Monothelitarum: ex qua intelligimus omnibus

nibus numeris absolutum percipiendæ
Eucharistiæ ritum eo tempore in Ec-
clesia Corinthiorum extrinsecus per-
actum. Cum enim ab Archi-Episcopo
Corinthi beatus Asceta consilium pe-
tiisset de ratione percipiendæ Eucha-
ristiæ in solitudine, hoc responsum
accepit relatum pag. 986. litt. D. & E.

δεῖ ποιηθῆναι ὡς προηγουμένως μὲν παρεῖναι τὸ ἱερεῖα.
ἐκείνῃ ἢ κτ' πᾶσαν ἀνάγκη ἀπόντος, ὅτι τῆς ἀ-
γίας τραπέζης τιθέναι τῶν προηγουμένων τὸ σκεῦος,
εἴτε εὐκτήριον ἢ· εἴ ἢ κελλῖον, ὅτι σκάμνῃ τὸ κα-
θαρωτάτῃ· εἴτε καλυμματίον ἐφαπλώσας, ἐν αὐ-
τῷ προθήσεις τὰς ἀγίας μερίδας· ἢ θυμίαμα καυ-
σας, τοὺς τῶν τυπικῶν ὑαλμοὺς, ἢ τὸ τρισάγιον
ἐπάσεις, μετὰ τῷ συμβόλου τῆς πίστεως· ἢ τρεῖς τὸ
γόλυ κλίνας· τὰς μὲν χεῖρας συσελεῖς· μεθέξῃς ἢ
σώματι τῷ τιμίῳ σώματι τοῦ Χριστοῦ τῷ Θεοῦ ἡμῶν,
λέγων τὸ, ἀμὲν· αὐτὴ ἢ ναίματι, ποτήριον οἴνου
πῆ, τὸ μὲν τοι ποτήριον εἰς χρεῖαν ἐτέρου τὸ μετὰ
ταῦτα, ἢ κοινοθήσεται. αὐτῆς ἢ τῷ καλυμματίῳ
τὰς ὀπιλίπους συσελεῖς μερίδας ἐν τῷ σκεύει, πᾶ-
σαν εἰσφέρων ἀσφάλειαν, ὥστε μὴ ἐκπέσειν μαργα-
ρίτω, καὶ καταπατηθῆναι. Oportet itaque
præcipue adesse Sacerdotem, illo vero ex
omni necessitate absente, apponere super san-
cta mensa præsanctificatorum vasculum;
siquidem est oratorium: si vero cella, super

scamno purissimo. Deinde velum explicans, in eo appones sanctas particulas, & thus accendens, cantabis Psalmos Typicorum, & Trisagium cum Symbolo Fidei, & ter genua flectens: manus involves, percipies vero ore pretiosum corpus Christi Dei nostri, dicens, Amen: pro liquore vero calicem vini bibes: quo calice ad alios usus communes non uteris. Rursum vero reliquas particulas velo colliges in vase, omnem adferens diligentiam, ut margarita non decidat, neque conculcetur.

II. Quis vero jam dubitare possit, hoc thymiama accensum, Trisagium & Psalmos decantatos, trinam genuflexionem in conspectu Eucharistiæ, singularem curam ac diligentiam in servandis sacri panis particulis, esse notas sensibus subjectas, & argumenta invictissima adorationis corporis Christi? Libro II. ostensuri sumus, Dalæum Ministrum superstitionis Calvinianæ solertissimum, ex ætate nostra peragi adsuetis genuflexionibus argumentum assumpsisse ad comprobandam novitatem cultus divini & adorationis

tionis Eucharistiæ exhibitæ. Quamobrem cum ejusmodi genuflexiones sæculo decimo confestim peractas videamus, & consulto ab Archi-Episcopo Corinthi explicatas; nullus dubitandi locus relinquitur Protestantibus, quin ea ætate Fideles adorationem Eucharistiæ per manus a majoribus sibi traditam peregerint, nondum nato Berengario, aut audito illius nomine.

III. Porro nihil magis ab institutis ejusmodi hominis opiniosi alienum esse poterat constanti & recepta in Oriente traditione, quam intelligimus ex versione Latina libri de Vitis Patrum, ad quam incubuerat anno Christi dxxxv. Pelagius Papa, cum adhuc Pontificum Agapeti, Silverii, & Vigilii, Nuncii vices in minoribus constitutus Constantinopoli expleret. Hunc librum recenset Photius in sua Bibliotheca, & Autographum Græcum publici juris fecit doctissimus Socius Sorbonicus Joannes Baptista Cottelerius, tomo I. Monumentorum

Ecclesiæ Græcæ, sub titulo ἀποφθεγμα-
των τῶν ἁγίων γερότων, *Apophthegmatum*
sanctorum Senum: ex quo perspectam
habemus stupendam venerandi Senis
historiam infra libri II. capite 5. in-
tegre descriptam, qui horribili mira-
culo percussus, ad meliorem frugem
reversus, hanc opinionem qua cere-
brum turbaverat, reliquit: ὅτι ἐστὶ Φύ-
σις ὁ ἄρτος ἐν λαμβάνοντι, σῶμα Χριστοῦ,
ἀλλ' αὐτίπου. *quod non est revera panis*
quem sumimus, corpus Christi, sed figura.
Verumenimvero cum non solum in-
credibile, verumetiam incogitabile vi-
deatur, Opere Paschasii Ratberti Ab-
batis Corbejensis, hominis in Orien-
te ignoti, jam inclinato nono sæculo,
anno scilicet DCCCLI. die Aprilis 26.
demortui, mutatam fuisse Orienta-
lium de Eucharistia fidem ac doctri-
nam: eandem mutationem sensim si-
ne sensu in Occidente contigisse, opi-
niosi hominis atque imaginosi cere-
bri figmentum esse valde credibile est.
Quamobrem his argumentis adoratio-
nis finem imponere non pertimescam
duo-

duobus testimoniis Virorum illustrium, qui sæculo duodecimo virtutis ac scientiæ sublimitate floruerunt. Primus est B. Algerus Scholasticus Leodiensis, postea Monachus Cluniacensis, tractatu ab Erasmo laudato, de Sacramento corporis & sanguinis Domini, lib. I. cap. 14. *Frustra enim immolationis suæ tempore diceremus: Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis: si quem ADORAMUS in Sacramento, mentiremur esse in cælo.* Alter est Venerabilis Petrus, Abbas Cluniacensis, qui obiit anno MCLVII. Epistola contra Petrobrussianos, cap. *Contra id quod dicit Missam nihil esse, nec celebrari debere, circa finem pag. 238. lit. F. tom. XII. Bibliothecæ Patrum, II. parte edit. MDCXVIII. Claret, inquam, ratio, cur non tantum ad honorandum, non tantum ad ADORANDUM, sed insuper ad manducandum carnem suam, & bibendum sanguinem suum Christus Christianis, Dominus servis, Deus hominibus dare voluit.*

Hæc

Hæc autem abundanter sufficiunt ad vindicandam usque ad duodecimum sæculum in Oriente & Occidente Eucharistiæ adorationem. Jam ergo ad diluendas objectiones procedamus & solutiones explicandas, quæ nostris argumentis & probationibus nec inferiores, nec deteriores esse videantur.

